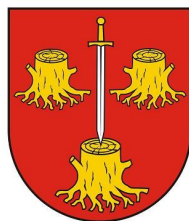


Załącznik nr 1 do Uchwały Nr LXI/280/2010
Rady Gminy w Goździe
Z dnia 31 sierpnia 2010r.



PROGRAM
OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA GMINY GÓZD NA LATA 2010 - 2013
z perspektywą do roku 2017

aktualizacja

Gózd 2010

SPIS TREŚCI

1. Wprowadzenie	6
1.1. Podstawa i zakres opracowania	6
1.2. Metodyka	7
1.3. Historia gminy	8
1.4. Warunki geofizyczne gminy	8
1.5. Położenie i rzeźba terenu	8
1.6. Gospodarka	10
1.7. Rolnictwo	10
1.8. Klimat	11
1.9. Hydrografia i hydrogeologia	11
1.10. Ogólna charakterystyka gminy Gózd	13
1.10.1. Demografia i mieszkalnictwo	15
1.10.2. Infrastruktura techniczna gminy Gózd	15
1.10.2.1. Gospodarka wodno – ściekowa	15
1.10.2.2. Sieć gazowa	16
1.10.2.3. Zaopatrzenie w ciepło	16
1.10.2.4. Układ komunikacyjny	16
1.10.3. Elektroenergetyka	18
1.10.4. Szkolnictwo i opieka zdrowotna	18
1.10.4.1. Szkolnictwo	18
1.10.4.2. Opieka zdrowotna	18
1.10.4.3. Kultura, zabytki i turystyka	19
1.11. Działalność Samorządu Gminy w latach 2005 – 2008	19
1.11.1. Wydatki	20
1.11.2. Dotychczasowe działania z zakresu ochrony środowiska	20
2. Diagnoza aktualnego stanu środowiska	22
2.1. Powietrze atmosferyczne	22
2.1.1. Przepisy prawne	22
2.1.2. Pomiary zanieczyszczenia powietrza	22
2.1.3. Źródła zanieczyszczenia powietrza	23
2.1.4. Sieć gazowa	24
2.1.5. Wnioski	24
2.2. Hałas	25
2.2.1. Przepisy prawne	25
2.2.2. Pomiary hałasu	25
2.2.3. Źródła hałasu	25
2.2.4. Wnioski	26
2.3. Zasoby wodne i gospodarka wodno – ściekowa	26
2.3.1. Wprowadzenie	26
2.3.2. Wody powierzchniowe	26
2.3.3. Wody podziemne	27
2.3.4. Gospodarka wodno – ściekowa	27
2.3.4.1. Regulacje prawne gospodarki wodno – ściekowej	27
2.3.4.2. Sieć wodociągowa	27
2.3.4.3. Sieć kanalizacyjna	28
2.3.4.4. Systemy melioracyjne	29

2.3.4.5. Główne źródła zanieczyszczeń	29
2.3.5. Wnioski	29
2.4. Odpady	30
2.4.1. Przepisy prawne	30
2.4.2. Odpady komunalne	30
2.4.3. Odpady niebezpieczne wytworzone w sektorze komunalnym	31
2.4.4. Wnioski	31
2.5. Gleby	32
2.5.1. Wprowadzenie	32
2.5.2. Typy gleb	32
2.5.3. Odczyn gleb	33
2.5.4. Monitoring gleb	33
2.5.5. Wnioski	34
2.6. Surowce mineralne	34
2.6.1. Wprowadzenie	34
2.6.2. Występowanie kopalin	34
2.7. Pola elektromagnetyczne	34
2.8. Lasy i ochrona przyrody	35
2.8.1. Wprowadzenie	35
2.8.2. Lasy	35
2.8.3. Kozienicki Park Krajobrazowy	36
2.8.4. Obszar Natura 2000	
2.8.4.1. Ostoja Kozienicka (kod obszaru PLB140013), Puszcza Kozienicka (kod obszaru PLB140035)	
2.8.5. Pomniki przyrody	37
2.8.6. Planowane rozwiązania w ochronie zasobów przyrody	37
2.8.7. Wnioski	39
2.9. Nadzwyczajne zagrożenia środowiska	40
3. Cele, kierunki działań i zadania w zakresie ochrony środowiska w gminie Gózd	41
3.1. Kierunki działań polityki ekologicznej	41
3.2. Analiza SWOT dla środowiska w gminie Gózd	42
3.3. Cele i działania w zakresie ochrony środowiska dla Gminy Gózd	43
3.3.1. Założenia Strategii Rozwoju gminy Gózd	43
3.4. Cele strategiczne, programy i zadania Programu ochrony środowiska dla Gminy Gózd	43
4. Plan działań na lata 2010 – 2013	45
4.1. Założenia planu działań na lata 2010 – 2013	45
4.1.1. Ochrona powietrza atmosferycznego	45
4.1.2. Ograniczenie hałasu i promieniowania elektromagnetycznego	46
4.1.3. Zasoby wodne i gospodarka wodno - ściekowa	46
4.1.4. Ochrona powierzchni ziemi	46
4.1.5. Gospodarka odpadami	47
4.1.6. Ochrona przyrody i zasobów naturalnych	47
4.1.7. Edukacja ekologiczna i propagacja działalności proekologicznej	47
5. Zarys planu działań na lata 2014 – 2017	49
5.1. Założenia planu działań na lata 2014 – 2017	49
5.1.1. Ochrona powietrza atmosferycznego	49
5.1.2. Ograniczenie hałasu i promieniowania elektromagnetycznego	49
5.1.3. Zasoby wodne i gospodarka wodno - ściekowa	49

5.1.4. Ochrona powierzchni ziemi	50
5.1.5. Gospodarka odpadami	50
5.1.6. Edukacja ekologiczna i propagacja działalności proekologicznej	50
5.1.7. Ochrona przyrody i zasobów naturalnych	50
6. Zarządzanie ochroną środowiska	56
6.1. Ogólne zasady zarządzania ochroną środowiska	56
6.2. Kompetencje organów gminy w zakresie ochrony środowiska	57
6.3. Instrumenty zarządzania środowiskiem	63
7. Wdrażanie programu	64
7.1. Środki finansowe na realizację programu	64
7.2. Koszty realizacji przedsięwzięć	66
8. Monitoring	70
9. Spis materiałów źródłowych	72
10. Spis tabel	73
11. Spis rysunków	74

Wykaz skrótów

WPOŚ	Wojewódzki Program Ochrony Środowiska
WPGO	Wojewódzki Plan Gospodarki Odpadami
PPOŚ	Powiatowy Program Ochrony Środowiska
GPOŚ	Gminny Program Ochrony Środowiska
PPGO	Powiatowy Program Gospodarki Odpadami
WIOŚ	Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska

1. WPROWADZENIE

1.1. Podstawa i zakres opracowania

Zgodnie z ustawą Prawo ochrony środowiska, zarządy gmin zobowiązane są do sporządzania gminnych programów ochrony środowiska, obejmujących 4 lata z perspektywą na kolejne 4 lata.

Pierwszy „*Program Ochrony Środowiska dla gminy Gózd*” był przygotowany w ramach realizacji wymogów ustawowych i zatwierdzony przez Radę Gminy w Gózd Uchwałą Nr XXVII/151/2004 z dnia 25 listopada 2004 r. obejmował zadania przewidziane na lata 2004 – 2011. Program był opiniowany przez samorząd województwa oraz samorząd powiatu.

Niniejsza „*Aktualizacja Programu Ochrony Środowiska dla gminy Gózd*” zwana dalej *Programem* stanowi drugą edycję dokumentu programowego określającego zadania w zakresie ochrony środowiska na terenie gminy Gózd i jest aktualizacją dokumentu przyjętego w 2004 roku.

Program ochrony środowiska ma dotyczyć działań na rzecz utrzymania bądź przywrócenia równowagi przyrodniczej poszczególnych elementów środowiska, podejmowanych w oparciu o ustalenia aktualnego stanu środowiska. W strukturze programów ochrony środowiska dominuje z reguły wielobranżowy układ prezentacji problemów i celów jak np.

- ochrona zieleni i cennych obszarów przyrodniczych
- ochrona powierzchni ziemi przed zanieczyszczeniami
- ochrona jakości wód powierzchniowych i gruntowych
- ochrona jakości powietrza atmosferycznego
- ochrona przed hałasem

Celem *Programu* jest przeprowadzenie analizy stanu obecnego środowiska naturalnego oraz stanu gospodarki odpadami w gminie oraz określenie kierunków działań bieżących i długofalowych samorządu w zakresie ochrony środowiska.

Program jest opracowywany w oparciu o szereg przepisów prawnych, z których najważniejsze to:

- ustawa o samorządzie gminnym
- ustawa „Prawo ochrony środowiska”
- ustawa o udostępnieniu informacji o środowisku
- ustawa o ochronie przyrody
- ustawa o odpadach
- ustawa o utrzymaniu czystości i porządku w gminie
- ustawa o wprowadzeniu ustawy – prawo ochrony środowiska, ustawy o odpadach oraz zmianie niektórych ustaw
- ustawa o opakowaniach i odpadach opakowaniowych
- Ustawa o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków
- ustawa „Prawo wodne”
- Ustawa o zagospodarowaniu przestrzennym
- Ustawa „Prawo budowlane”
- Ustawa „Prawo geologiczne i górnicze”
- ustawa o ochronie gruntów rolnych i leśnych
- ustawa o lasach

- przepisy wykonawcze wydane na podstawie tych ustaw oraz w oparciu o dokumenty:
- II Polityka Ekologiczna Państwa – Ministerstwo Środowiska, 2000 r.
- Krajowy Plan Gospodarki Odpadami 2010 – Ministerstwo Środowiska, 2006 r.
- Narodowa Strategia Spójności (Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia) 2007-2013
- Polityka Ekologiczna Państwa na lata 2009 - 2012 z uwzględnieniem perspektyw na lata z perspektywą do 2016 roku
- Natura 2000 – Europejska sieć ekologiczna, Ministerstwo Środowiska, Warszawa 2002 r.
- Polityka energetyczna Polski do 2025 roku
- Polityka Leśna Państwa 1997
- Program zwiększania lesistości dla województwa Mazowieckiego do roku 2020.
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego 2007 - 2013
- Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2020 (aktualizacja)
- Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego
- Program Ochrony Środowiska Województwa Mazowieckiego na lata 2007- 2010 z uwzględnieniem perspektywy do 2014 r. (aktualizacja)
- Wojewódzki Plan Gospodarki Odpadami dla Mazowsza na lata 2007- 2011 z uwzględnieniem lat 2012 - 2015 (aktualizacja)
- Plan rozwoju lokalnego powiatu radomskiego na lata 2007 - 2013
- Strategia zrównoważonego rozwoju powiatu radomskiego do 2020 roku
- Strategia Rozwoju Gminy Gózd na lata 2008-2020

1.2. Metodyka

Sposób opracowania *Programu* został podporządkowany metodologii właściwej dla planowania strategicznego, polegającej na:

- **określeniu diagnozy stanu środowiska przyrodniczego** w gminie Gózd zawierającej charakterystyki poszczególnych komponentów środowiska wraz z oceną stanu; w diagnozie wykorzystano informacje statystyczne, opracowania źródłowe;
- **przeprowadzeniu analizy SWOT** - mocnych i słabych stron stanowiących punkt wyjścia do określenia celów *Programu*;
- **określeniu kreatywnej części *Programu*** poprzez konkretyzację (uszczegółowienie) celów głównych przyjętych ze *Strategii* oraz ich operacjonalizację w postaci sformułowania listy działań;
- **scharakteryzowaniu uwarunkowań realizacyjnych *Programu*** w zakresie rozwiązań prawno
 - instytucjonalnych, źródeł finansowania, ocen oddziaływania na środowisko planowania przestrzennego;
- **określeniu zasad monitorowania.**

Diagnoza stanu środowiska została oparta na wszelkich dostępnych opracowaniach branżowych, informacji pozyskanych z różnych źródeł oraz monitoringu WIOŚ w Warszawie. W przypadku braku informacji dotyczących bezpośrednio z terenu gminy, korzystano z danych pochodzących z najbliższego otoczenia. W ten sposób problematyka ochrony środowiska na terenie gminy Gózd została zaprezentowana na tle powiatu radomskiego, co daje możliwość porównania, a przede wszystkim podejmowania wspólnych działań zapobiegawczych lub naprawczych.

Cele, programy oraz zadania na okres 2010 – 2013 w z perspektywą do roku 2017 zostały opracowane w nawiązaniu do wymaganych limitów zawartych w planach wyższego szczebla – powiatu, województwa i kraju (Polityka Ekologiczna Państwa na lata 2009 - 2012 z perspektywą do roku 2016).

1.3. Historia gminy

Pierwsza pisemna wzmianka o osadzie Gózd pojawia się w 1508. W języku staropolskim słowo „gózd” oznaczało: „gęsty las, zapomniane śródleśne pustkowie”. Więcej informacji przynosi rejestr poborowy podatku podymnego woj. sandomierskiego z lat 1569-78, który w parafii skaryszewskiej wymienia Grzmucin, Klwatkę Królewską, Kuczki, Kłonów Wielki, Kłonów-Gniewosz, Niemianowice i Wojsławice.

W latach 1795-1789 tereny gminy Gózd wchodziły w skład Galicji Zachodniej, jak nazwały te ziemie władze austriackie po III rozbiórce Polski. W latach 1789-13 rejon Gozdu wchodził w skład departamentu radomskiego Księstwa Warszawskiego, a latach 1815-66 w skład województwa radomskiego w ramach Królestwa Polskiego, a następnie w ramach Priwiślańskiego Kraju do guberni radomskiej, powiatu radomskiego i gminy Kuczki. Kuczki Wieś do lat 50-tych XX wieku była stolicą gminy, choć budynek Urzędu Gminy znajdował się w Goździe.

Do przełomu XIX i XX wieku większość wiosek obecnej gminy należała do parafii p.w. św. Jakuba Apostoła w Skaryszewie, a trzy wioski do parafii p.w. św. Wacława w Starym Radomiu. Po II wojnie światowej utworzono parafię w Małęczynie, a pod koniec lat 90-tych XX wieku i pierwszych latach XXI wieku powstały kościoły parafialne w Kłonówku, Goździe i Grzmucinie.

1.4. Warunki geofizyczne gminy

Gmina Gózd położona jest na terenie Równiny Radomskiej w obrębie Wzniesień Południowo-Mazowieckich w południowej części województwa mazowieckiego w powiecie radomskim. Jest to obszar o wysokości od 167 do 185 m n.p.m. o powierzchni pofałdowanej o małych zróżnicowaniach. Nachylenia terenu układają się w granicach 0 - 8%.

1.5. Położenie i rzeźba terenu

Gmina Gózd położona jest na terenie Równiny Radomskiej w obrębie Wzniesień Południowo-Mazowieckich w południowej części województwa mazowieckiego w powiecie radomskim. Gmina Gózd położona jest drodze krajowej Nr 12 Radom – Łódź w odległości 18 km od Radomia. Od północy gmina graniczy z gminą Jedlnia - Letnisko od południa z gminą Skaryszew, a od zachodu z gminą Miasta Radomia, od wschodu z gminami: Pionki i Tczów (powiat zwoleński).

W skład gminy wchodzi 20 sołectw. Położenie gminy Gózd określają współrzędne geograficzne długość 21°23'E, szerokość 51°23'N.

Gmina zajmuje powierzchnię 7 795 ha, a struktura użytkowania gruntów przedstawia się następująco:

- użytki rolne	6 590 ha
w tym grunty orne	5 614 ha
łąki trwałe i pastwiska	890 ha
sady	86 ha
- lasy i grunty leśne	655 ha

- tereny inne i nieużytki 550 ha

W powyższym zestawieniu użytkowania gruntów największy obszar zajmują użytki rolne – 84,54 % ogólnej powierzchni gminy. Same grunty orne stanowią aż 72,02 % całkowitej powierzchni użytków rolnych. Natomiast sady zajmują jedynie 1,53 %, a łąki i pastwiska – 15,85 %.



Rysunek 1. Granice administracyjne gminy Gózd

Tabela 1. Wykaz miejscowości sołeckich na terenie gminy Gózd wraz z liczbą mieszkańców w 2009 roku.

L.p.	Wykaz sołectw	Liczba mieszkańców
1	Budy Niemianowskie	210
2	Czarny Lasek	70
3	Drożanki	398
4	Gózd	1326
5	Grzmucin	344
6	Karszówka	317
7	Kłodzko	1000
8	Kłodzko	375
9	Kłodzko Kolonia	196
10	Kłodzko Wieś	272
11	Kuczek Kolonia	455
12	Kuczek Wieś	234
13	Lipiny	393
14	Małeczyn Nowy	691
15	Kiedrzym	441
16	Małeczyn Stary	603
17	Niemianowice	345
18	Piskornica	150
19	Podgórze	174
20	Wojławice	265
Razem		8259

Źródło: UG Gózd

Największą liczbę mieszkańców w 2009 roku na terenie gminy odnotowano w miejscowości Gózd 1 326 osób, a najmniejszą 70 osób w Czarnym lasku.

1.6. Gospodarka

Na terenie gminy Gózd na koniec 2008 roku było zarejestrowanych 338 podmioty gospodarki narodowej, w tym 13 podmiotów w sektorze publicznym i 325 w sektorze prywatnym. Wśród podmiotów gospodarczych najczęściej stanowią w zakresie handlu i napraw (113) oraz budownictwa (58). Z kolei najmniej stanowi pośrednictwo finansowe (9) [GUS 2009].

Tabela 2. Struktura wybranych rodzajów działalności gospodarczej na terenie gminy Gózd

Budownictwo	60
Handel i naprawa	20
Krawiectwo	13
Transport	8
Pozostała działalność usługowa	48
Hotele i restauracje	7
Zakłady produkcyjne	6
Obsługa nieruchomości	12
Skład opału, pasz, złomu	4
Stacje paliw, gazu	4

Źródło: Strategia [2008]

Na obszarze gminy dominującą działalnością gospodarczą jest budownictwo, które stanowi aż 33% ogółu podmiotów. Na drugim planie usytuowana jest działalność usługowa, którą zajmuje się 26% ogółu podmiotów. Na dalszym planie znajduje się handel i naprawa, obsługa nieruchomości, transport i pozostała działalność gospodarcza.

Do największych zakładów na terenie gminy zliczać należy:

- „MARK” - Zakład przetwórstwa rybnego,
- „Agata” - Zakład produkcji systemów odwadniających,
- Piekarnia-produkcja i sprzedaż pieczywa tradycyjnego,
- Garbarnia „SKÓREX” - Produkcja skór i wyrobów ze skóry
- Firma „RENOMA” – Zakład garbarski
- „STANRED” – Zakład produkcji mebli,
- „STNASMED” – Zakład ślusarsko – mechaniczny,
- „RALF” - Zakład produkcji wyrobów z drutu, śrub

Pomimo znacznego rozwoju prywatnych przedsiębiorstw do największych pracodawców należy Urząd Gminy (pracownicy samorządowi).

1.7. Rolnictwo

Rolnictwo w gminie Gózd jest główną gałęzią gospodarki pomimo, że zainteresowanie nim spada. Pozostanie jeszcze przez dłuższy czas podstawowym działem, który będzie decydował o rozwoju społeczno – ekonomicznym gminy. Służy temu charakter rolniczy gminy, który w konsekwencji

stwarza dogodne warunki do działalności rolniczej i przemysłu rolno-spożywczego, przetwórczego oraz rozwoju agroturystyki.

Na terenie gminy działają zakłady obsługujące rolnictwo: mieszalnia pasz w Klwatce, masarnia w Niemianowicach i piekarnia w Małęczynie.

Na obszarze gminy istnieje zapotrzebowanie na działalność w zakresie skupu żywca, dostawy i sprzedaży środków do uprawy i ochrony roślin, zaopatrzenie w podstawowe narzędzia i sprzęt rolniczy. Preferowane są na terenie gminy inwestycje z zakresu przetwórstwa rolno - spożywczego, skupu płodów rolnych i owoców leśnych. Dodatkowo uznają za właściwe utworzenie zakładu naprawy ciągników i maszyn rolniczych w szczególności wykonywania badań technicznych opryskiwaczy ciągnikowych.

W gminie Gózd rolnictwem trudni się 1 801 indywidualnych gospodarstw rolnych. Głównie są to małe gospodarstwa (powierzchnia do 5 ha) oraz średnie (powierzchnia do 10 ha) [Strategia 2008]. W rolnictwie, łowiectwie i leśnictwie w 2008 roku na terenie gminy w rejestrze REGON funkcjonowały 32 pomioty [GUS 2009].

Tabela 3. Struktura obszarowa gospodarstw rolnych na terenie gminy Gózd

Powierzchnia	Liczba gospodarstw
1–2 ha	640
2–5 ha	688
5–7 ha	198
7–9 ha	166
9–15 ha	83
Powyżej 15 ha	26

Źródło: Strategia [2008]

Średnio gospodarstwo w gminie ma powierzchnię 7,14 ha przy średniej na Mazowszu 7,60 ha [GUS 2002]. Powierzchnię powyżej 5 ha ma 473 gospodarstwa, a poniżej 5 ha 1 328 gospodarstw. W odniesieniu do tych ostatnich udział w ogólnej liczbie gospodarstw stanowi 74 %. To wskazuje na znaczące rozdrobnienie gospodarstw niesprzyjające zwiększeniu produktywności rolnej m.in. poprzez zwiększony stopień mechanizacji.

1.8. Klimat

Gmina Gózd znajduje się w radomskiej strefie klimatycznej, który ukształtowany jest przez łódzko-wieluński region klimatyczny.

Klimat gminy charakteryzuje się:

- średnią roczną temperaturą powietrza 7,5-8⁰C,
- średnimi rocznymi opadami atmosferycznymi 550-600mm,
- temperaturą najcieplejszego miesiąca 20,1⁰C,
- temperaturą najchłodniejszego miesiąca -4,6⁰C,
- średnioroczną wilgotnością powietrza 9 hPa,
- średnioroczną sumą parowania terenu 500-520mm.

1.9. Hydrografia i hydrogeologia

Gmina Gózd położona jest w zlewni dwóch rzek: Pacynki wraz z Gzówką dopływem rzeki Mlecznej i Modrzejowianki (dopływ Iłżanki). Rzeką Pacynką to największy dopływ rzeki Mlecznej, której powierzchnia zlewni wynosi 166,1 km². Odwadnia głównie obszary o charakterze rolniczym. Na terenie gminy położony jest obszar górnego dorzecza Pacynki. Rzekę tę zasila dopływ rzeki Gzówka, na której wybudowany jest zbiornik zaporowy Siczki. Rzeką Gzówką swój początek bierze z rowów melioracyjnych przecinających lasy, łąki i pola uprawne w Czarnym Lasku. Na obszarze rzeki Gzówki występują gleby lekkie bielcowe z domieszkami gliniasto-iłowymi. Teren zlewni wykorzystany jest w 60% do celów rolniczych. Południowa część gminy położona jest w dorzeczu rzeki Modrzejowianki - cieku zwanego Mucha. Mucha wypływa na północny-zachód od miejscowości Kłonówek. Opuszcza teren gminy Gózd po minięciu miejscowości Kłonów. Do Modrzejowianki wpada na terenie gminy Kazanów Modrzejowianka (zwana też Modrzejowicą) wypływa na wschód od Pakosławia (gmina Iłża). Do ujścia Kobylanki dolina rzeki jest szeroka, o niewyraźnych krawędziach. Miejscami można spotkać zabagnienia. Do najważniejszych dopływów Modrzejowianki oprócz Muchy można zaliczyć: dopływ z Polan, Kobylankę i Strugę Tęczową. Całkowita długość Modrzejowianki wynosi 19,4 km, uchodzi ona do Iłżanki w rejonie miejscowości Osuchów na 31,2 km. Gmina posiada gęstą sieć rzeczną. Funkcjonuje gęsta sieć rowów wskutek braku wystarczającego nadzoru działa jednostronnie, co prowadzi do znacznego przesuszenia jak i spadku ich produktywności, co w przyszłości ze względu na postępującą mineralizację grozi wyjałowieniem znacznych obszarów. To niepokojące zjawisko zauważalne jest m.in. w dolinie rzeki Pacynki i Guzówki.

W gminie istnieje 18 zbiorników retencyjnych w postaci stawów, sadzawek o powierzchni 4,71 ha i pojemności 52,8 tys. m³. Do najważniejszych należą:

stawy:

- w m. Kuczki o powierzchni 2,34 ha,
- w m. Klwatka, o powierzchni 0,30 ha.

wody drobne:

- staw Małęczyn I – niewielki staw położony przy pętli końcowej autobusów komunikacji miejskiej Radomia
- staw Małęczyn II – przy ul. Ks.J. Ziębickiego przedzielony groblą;
- oczko wodne „Nowina” – śródpolne oczko wodne o powierzchni lustra około 80 m²;
- oczko wodne „Grzmucin” – przy strażnicy OSP;
- wyrobisko poźwirowe „Klwatka Królewska” – przy trasie Radom - Zwoleń
- stawy we wsi Kolonia Wojsławice - Wojsławice II
- oczko wodne przy drodze gruntowej z Kłonówka do Wojsławic
- staw w Kolonii Kuczki – przy strażnicy OSP
- staw w Kolonii Kuczki – przy plebanii Drożanki – Biały Ług
- Lipiny – Czarny Ług.

Cała gmina Gózd jest zlokalizowana na obszarze zbiornika nr 405 (Niecka Radomska (K2)). Jego cała powierzchnia obejmuje 3 220 km², z czego 400 km² podlega najwyższej ochronie (ONO – północno-wschodnie obrzeża gminy Gózd). Utwory wodonośne pochodzą z kredy (K2). Typ zbiornika szczelinowo-porowy. Średnia głębokość wynosi od 30 do 70 m, a szacunkowe zasoby dyspozycyjne wynoszą 820.00 tys. m³/d. Na obszarze gminy ujmowane są dwa poziomy wodonośne: czwartorzędowy i kredowy.

Poziom wód holocenijskich stanowiących część wód poziomu czwartorzędowego występujący głównie w dolinach Gzówki i Pacynki jest zasilany głównie drogą infiltracji wód opadowych pluwalnie, co powoduje sezonowe wahania poziomu wód. Należy również pamiętać, iż poziom ten ma kontakt z wodami cieków, co znajduje odzwierciedlenie w ich jakości w zależności od stanu sanitarnego cieku. Plejstocenijski poziom wód gruntowych jest związany z sedimentacjami glacialnymi głównie z warstwami piaszczysto-żwirowymi reprezentującymi osady interglacialne [Program 2004].



Rysunek 2. Położenie GZWP Niecka Radomska nr 405 na terenie gminy Gózd

Tabela 4. GZWP Niecka Radomska nr 405 w jednostkach i piętrach hydrogeologicznych

Nazwa i numer zbiornika	Powierzchnia				Wiek utworów wodo- nośnych	Typ zbior- nika	Średnia głębokość	Szacunkowe zasoby dyspozycyjne	
	GWZP	ONO	OWO	ONO+OWO				zasoby [tys. m ³ /d]	moduł
	[km ²]	[km ²]	[km ²]	[km ²]			[m]		[l/s/km ²]
Niecka Radomska nr 405	3220	400	1770	2170	K2	szczel-por.	30 - 70	820.00	2.95

Źródło: Kleczkowski [1990]

1.10. Ogólna charakterystyka gminy Gózd

Siedzibą władz gminy jest Gózd, który jest jednocześnie siedzibą urzędu i innych podstawowych instytucji obsługi ludności. Administracyjnie gmina Gózd przynależy do powiatu radomskiego i ma charakter wiejski.

1.10.1. Demografia i mieszkalnictwo

Stan zaludnienia na terenie gminy wynosił 8 259 wg. stanu na dzień 31.12.2009 roku. W 2008 roku gęstość zaludnienia na tym terenie wynosiła 105 osób/km², co wskazuje, że wskaźnik ten jest wyższy od odnotowanego na terenie powiatu radomskiego (96 os/km²), natomiast niższy od odnotowanego na terenie województwa mazowieckiego (146 os/km²) [GUS 2008].

Na terenie gminy w ogólnej liczbie mieszkańców mężczyźni stanowią 50,08 % (4 068), a kobiety 49,92 % (4 055). Na 100 mężczyzn przypada 99 kobiet. Udział ludności w wieku przedprodukcyjnym wynosi 25,80 %, w wieku produkcyjnym 62,50 %, a w wieku poprodukcyjnym 11,70 %. Największą liczbę mieszkańców stanowią osoby w wieku produkcyjnym - 5 077 [GUS 2008].

Wg. stanu na koniec 2007 roku liczba zameldowań ogółem wyniosła 87, a wymeldowań 51, co wskazuje na napływ mieszkańców na teren gminy [GUS 2008].

Tabela 5. Liczba mieszkańców gminy Gózd w latach 2005 - 2009

Lata	2005	2006	2007	2008	2009
Liczba ludności	8 028	8 054	8 094	8 123	8 259

Źródło: UG Gózd

Liczba mieszkańców na terenie gminy waha się od 8 028 w 2005 roku do 8 259 w 2009 roku. Niniejsze wskazuje na wzrost ich liczby w latach 2005 - 2009 o 231 osób.

Tabela 6. Przyrost naturalny w gminie Gózd w latach 2005 - 2009

Lata	2005	2006	2007	2008	2009
Gózd	120	105	123	124	105

Źródło: UG Gózd

Zauważalny na terenie gminy jest przyrost naturalny dodatni, który uległ wzrostowi w latach 2005 - 2008.

Tabela 7. Liczba i powierzchnia użytkowa mieszkań w gminie Gózd w latach 2005 – 2008

2005		2006		2007		2008	
Liczba mieszkań	Powierzchnia (m ²)	Liczba mieszkań	Powierzchnia (m ²)	Liczba mieszkań	Powierzchnia (m ²)	Liczba mieszkań	Powierzchnia (m ²)
1 936	150 114	1 942	150 870	1 957	152 444	2 010	156 572

Źródło: GUS

W latach 2005 – 2008 liczba mieszkań na terenie gminy ulega systematycznemu wzrostowi tj. średnio o ok.18 mieszkań w ciągu roku. Wraz z przyrostem liczby mieszkań w 2008 roku zwiększeniu uległa także ich łączna powierzchnia do 156 572 m². Średnia powierzchnia mieszkań wynosi 100 852,7 m²

Na terenie gminy przeważa zabudowa jednorodzinna z pomieszczeniami mieszkalnymi, których właścicielami są osoby fizyczne, co stanowi 98,37 % udziału. Najmniejszy udział, bo 0,31 % w tym względzie przypada na zasoby mieszkaniowe pozostałych podmiotów. Zasoby mieszkaniowe gminy stanowią 1,12 % w ogólnym udziale [GUS 2007].

Tabela 8. Zestawienie zasobów mieszkaniowych na wybranym terenie Województwa Mazowieckiego wg. danych wskaźnikowych z 2008 roku

Przeciętna	Gmina Gózd	Powiat radomski	Podregion radomski	Województwo mazowieckie
Liczba izb w 1 mieszkaniu	3,57	3,68	3,52	3,52
Liczba osób w 1 mieszkaniu	4,12	3,48	3,08	2,56
Liczba osób w 1 izbie	1,15	0,94	0,87	0,75
Powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w m ²	78,8	76,9	69,2	68,4
Powierzchnia użytkowa na 1 osobę	19,1	22,1	22,5	25,8

Źródło: GUS

W 2008 roku liczba izb w 1 mieszkaniu w gminie Gózd była niższa tylko w stosunku do tego wskaźnika uzyskanego w powiecie. Przeciętna ilość osób w 1 mieszkaniu w gminie wynosi 4,12 i jest wyższa niż przeciętna w powiecie, podregionie i województwie mazowieckim. Podobnie przeciętna liczba osób w 1 izbie w gminie jest najwyższa. Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w gminie wynosi 78,8 m² i jest najwyższa. Przeciętna powierzchnia użytkowana na 1 osobę w gminie wynosi 19,1 m² i jest najniższa.

1.10.2. Infrastruktura techniczna gminy Gózd

1.10.2.1. Gospodarka wodno – ściekowa

Sieć wodociągowa

Gmina Gózd posiadając 3 podstawowe ujęcia wody, zaopatrywana jest w wodę w wodę z następujących ujęć wody podziemnej w :

- Goździe – 1 studnia o wydajności 62 m³/h
- Małęczynie – 2 studnie o wydajności 96 m³/h

Największą wydajnością w wymiarze godzinowym charakteryzuje się ujęcie wody w Małęczynie.

Tabela 9. Wykaz miejscowości obsługiwanych przez ujęcia wody na terenie gminy Gózd

Lp.	Ujęcie	Miejscowości
1.	Ujęcie w Goździe	Gózd, Karszówka, Budy Niemianowskie, Kuczki, Niemianowice, Drożanki, Czarny Lasek, Podgóra, Piskornica, Wojstawice, Kłonów, Kłonówek ,
2.	Ujęcie w Małęczynie	Małęczyn, Klwatka, Kiedrzyn, Grzmucin

Źródło: UG Gózd

Tabela 10. Zużycie wody na terenie gminy Gózd w latach 2005 – 2009

Zużycie wody [dam ³]				
2005	2006	2007	2008	2009
142	330	337	425	390

Źródło: UG Gózd

Najwięcej wody zużyto na terenie gminy w 2008 roku – 425 dam³, natomiast najmniej w 2005 roku - 142 dam³ przy średniej 325 dam³/rok. W 2009 roku odnotowano wzrost zużycia wody o 175 % w stosunku do 2005 roku.

Sieć kanalizacyjna

Sieć kanalizacyjna na terenie gminy ma długość 37,40 km. Ilość mieszkańców podłączonych do kanalizacji wynosi 1 605 [GUS 2008].

Na obszarze gminy znajdują się dwie oczyszczalnie ścieków w Klwatce Królewskiej O-2 (swoim zasięgiem obejmuje Małęczyn i część Klwatki) oraz w Goździe.

Oczyszczalnia ścieków w Goździe oparta jest na technologii osadu czynnego. Maksymalna przepustowość obiektu wynosi 250 m³/d. Oczyszczalnia obsługuje mieszkańców Gozdu, Publiczną Szkołę Podstawową, Publiczne Gimnazjum, Gminny Ośrodek Zdrowia i Urząd Gminy (około 1300 osób).

Ścieki, po oczyszczeniu wraz ze ściekami opadowymi z terenu szkoły i ośrodka zdrowia a także wodami popłucznymi ze stacji uzdatniania odprowadzane są wspólnym kolektorem do rzeki Gzówki.

Technologia oczyszczania ścieków w oczyszczalni w Klwatce Królewskiej oparta na osadzie czynnym. Jej przepustowość wynosi 514 m³/d. Odbiornikiem oczyszczonych ścieków jest Pacynka.

Tabela 11. Zestawienie danych o ściekach odprowadzanych na oczyszczalnię w Goździe i Klwatce Królewskiej w 2009 roku

Zarządzający	Gmina/miejscowość	Rodzaj	Projektowana	Ilość ścieków oczyszczonych *		Odbiornik
		oczyszczalni	przepustowość [m ³ /d]	[m ³ /d]	[m ³ /r]	
Urząd Gminy w Goździe	Gózd	mechaniczno - biologiczna	250	171	62500	Gzówka
	Klwatka - Królewska	mechaniczno - biologiczna	514	55	20210	Pacynka

Na terenie gminy nie ma przydomowych oczyszczalni ścieków. Gospodarstwa indywidualne posiadają szamba jedno lub wielokomorowe, które są często opróżniane na pola, nieużytki, do rowów melioracyjnych i przydrożnych [Strategia 2008].

1.10.2.2. Sieć gazowa

Na terenie gminy Gózd długość czynnej sieci gazowej wynosi około 10 528 m, z czego długość czynnej sieci przesyłowej wynosi 5 940 m, a rozdzielczej – 3 648 m. Sieć gazowa obsługuje 92 mieszkańców gminy. Roczne zużycie gazu ziemnego na ogrzewanie mieszkań wynosi 70,80 tys. m³. Podłączonych czynnie do sieci gazowej jest 82 budynków mieszkalnych [GUS 2008]. Z sieci gazowej korzysta również budynek szkolny Publicznej Szkoły Podstawowej w Małęczynie, która podłączona jest do sieci gazowej [Strategia 2008].

Właściciele pozostałych nieruchomości na terenie gminy w celach bytowych i gospodarczych wykorzystują wymienne butle gazowe.

1.10.2.3. Zaopatrzenie w ciepło

Na terenie gminy nie istnieje sieć ciepłownicza (zdalczynna), która obsługiwałaby wszystkie gospodarstwa. W związku z tym mieszkańcy we własnym zakresie zapewniają sobie ogrzewanie najczęściej korzystając z opału węglowego spalanego w przydomowych kotłowniach, bądź też wykorzystując gaz ziemny (LPG) lub olej jako źródło ciepła.

Wykaz instalacji grzewczych na terenie gminy Gózd w obiektach użyteczności publicznej :

- Urząd Gminy w Goździe – piec węglowy (moc 95 kW)
- Publiczna Szkoła Podstawowa w Goździe – piec olejowy (moc 545 kW)
- Publiczne Gimnazjum w Goździe – piec olejowy (moc 545 kW)
- Publiczna Szkoła Podstawowa w Klwatce – piec olejowy (moc 100 kW)
- Publiczna Szkoła Podstawowa w Kuczkach – piec olejowy (moc 100 kW)
- Publiczna Szkoła Podstawowa w Kłonówku – piec węglowy (moc 95 kW)
- Publiczna Szkoła Podstawowa Małęczynie – gaz ziemny (moc 91 kW)
- Publiczna Szkoła Podstawowa w Podgórzu – piec węglowy (moc 95 kW)

1.10.2.4. Układ komunikacyjny

Drogi

Podział dróg na terenie gminy przedstawia się następująco:

- droga krajowa nr 12 - łączna długość tej drogi biegnącej przez teren gminy wynosi 21,8 km
- droga wojewódzka nr 699 - łączna długość tej drogi biegnącej przez teren gminy wynosi 1,0 km
- drogi powiatowe - łączna długość dróg powiatowych biegnących przez teren gminy wynosi 29,9 km. Są to odcinki w ciągach dróg o numerach;
- 3522 W Pionki – Podgóra,
- 3525 W Słupica – Gózd,
- 3526 W Piskornica – do drogi nr 12,
- 3528 W Kiedrzyn – Radom,
- 3529 W Kiedrzyn – Małęczyn – do drogi nr 9,
- 3530 W Klwatka – Bogusławie – Skaryszew,
- 3531 W Kuczki – Kazimierówka – Skaryszew,
- 3532 W Gózd – Rawica,
- 3533 W Kłonówek – Rawica.
- drogi gminne - łączna długość 54,5 km, są to odcinki w ciągach o numerach

Tabela 12. Wykaz odcinków dróg gminnych na terenie gminy Gózd

numer drogi	Relacja	długość
350101 W	Kolonia Gzowice - gr. gminy - Budy Niemianowice - Lipiny - gr. gminy - Linów	6,3
350102 W	Janów – gr. gminy – Małęczyn – Kolonia Wojśławice	6,0
350103 W	Klwatka Królewska – gr. gminy - Myśliszewice	1,5
350104 W	Klwatka Królewska - Kłonów	5,5
350105 W	Kolonia Kuczki – Gózd - Karszówka	7,6
350106 W	Kuczki Wieś – Drużynki Podmostki	7,4
350107 W	Kolonia Kuczki – Niemianowice	1,4
350108 W	Kiedrzyn – Klwatka Figietów	3,2
350109 W	droga przez wieś Małęczyn (ul Szkolna)	1,5
350110 W	Kuczki Wieś - Kłonów	1,8
350111 W	Kłonówek – gr. gminy - Kłonowiec	1,0
BN	Adamów od drogi krajowej nr 12 do drogi powiatowej nr 3525 W	1,1
BN	Kuczki Kolonia - Kleciska	2,0
BN	Lipiny - Gózd	0,8
BN	droga przez wieś Niemianowice	1,6
BN	Grzmucin – Pięciomorgi – Budy – do drogi powiatowej nr 3530 W (pętla)	2,6
BN	Kuczki Wieś - Kłonówek	3,2
Razem		54,5

Źródło: Strategia [2008]

Łączna długość dróg : krajowej, wojewódzkiej, powiatowych i gminnych na terenie gminy Gózd wynosi 106,2 km. Największy udział stanowią drogi gminne 50,8 %, następnie drogi powiatowe 27,9 %, droga wojewódzka 0,9 %, a droga krajowa 20,3%. Długość dróg powiatowych o nawierzchni utwardzonej wynosi 29,9 km (100 %), a gminnych 43,4 km (79,6 %).

Odległość z miejscowości Gózd do Radomia wynosi 16 km, Zwolenia 15 km, a Lublina 96 km.

Na obszarze gminy funkcjonuje komunikacja publiczna, która realizowana jest przez Przedsiębiorstwo Komunikacji Samochodowej. Dzięki niej mieszkańcy mogą podróżować do najbliższych miejscowości z terenu gminy i sąsiednich. Dodatkowo przez gminę kursują autobusy dalekobieżne docierające do większych metropolii, m.in. do Lublina. Mieszkańcy korzystają z komunikacji publicznej świadczącej przez Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacyjne Sp. z o.o. z siedzibą w Radomiu (linia podmiejska G o relacji Radom-Gózd).

1.10.3. Elektroenergetyka

Przez obszar gminy przebiegają linie elektroenergetyczne 110 kV. Powodują one ograniczenia w zagospodarowaniu terenów w ich bezpośrednim sąsiedztwie. Ponad to występują jeszcze linie średniego napięcia 15 kV i linie rozpraszające energię do wszystkich obiektów.

Wg. informacji RZE z 2010 roku na terenie gminy Gózd znajdują następujące urządzenia sieci elektroenergetycznych tj.:

➤ długość linii napowietrznych WN wynosi	14,4 km
➤ długość linii napowietrznych ŚN wynosi	88,5 km
➤ długość linii napowietrznych NN wynosi	136,5 km
➤ długość linii kablowych NN wynosi	23,9 km
➤ stacje transformatorowe w liczbie	62 szt.

Administratorem sieci energetycznych średniego i niskiego napięcia jest Rejonowy Zakład Energetyczny w Radomiu, a wysokiego napięcia Zakład Wysokich Napięć w Skarżysku – Kamiennej.

1.10.4. Szkolnictwo i opieka zdrowotna

1.10.4.1. Szkolnictwo

Na terenie gminy Gózd znajduje się 7 placówek oświatowych, które zapewniają nauczanie na poziomie podstawowym i gimnazjalnym. Wykaz jednostek oświatowych na terenie gminy :

- Publiczna Szkoła Podstawowa w Goździe
- Publiczne Gimnazjum w Goździe
- Publiczna Szkoła Podstawowa w Klwatce
- Publiczna Szkoła Podstawowa w Kuczkach
- Publiczna Szkoła Podstawowa w Kłonówku
- Publiczna Szkoła Podstawowa Małęczynie
- Publiczna Szkoła Podstawowa w Podgórzu

1.10.4.2. Opieka zdrowotna

Na terenie gminy Gózd podstawową opiekę medyczną zapewnia:

- Samodzielny Zakład Opieki Zdrowotnej w Goździe

Ponadto w miejscowości Gózd znajduje się punkt apteczny.

1.10.4.3. Kultura, zabytki i turystyka

Kultura

Na terenie gminy Gózd znajdują się gminna biblioteka publiczna w miejscowości Gózd wraz filiami w miejscowościach: Kuczki, Klwatka i Kłonówek.

Zabytki

Na terenie gminy z całą pewnością znajdują się zabytki, głównie z XIX i pocz. XX wieku. Dotyczy to głównie: kaplic, kapliczek, figur przydrożnych, a także pozostałości zabudowań dworskich i folwarcznych oraz budownictwa wiejskiego. Np. Klwatce Królewskiej znajduje się kaplica z końca XVIII wieku. Dawny, zabytkowy drewniany budynek urzędu gminnego z Gózd pochodziący z poł. XIX wieku znajduje w Muzeum Wsi Radomskiej.

Turystyka

Obszar gminy Gózd nie należy do atrakcyjnych turystycznie. Niemniej jednak warte zauważenia jest naturalne bogactwo form, z którym wiąże się różnorodność biocenotyczna i krajobrazowa (największa w północno-wschodniej i środkowej części gminy). Różnorodność ta decyduje o walorach środowiska przyrodniczego, korzystnego dla rozwoju funkcji turystycznych jak i ochrony przyrody.

Na rozwój turystyki nastawione jest przede wszystkim sołectwo Czarny Lasek. W tym rejonie wyodrębniono dużą powierzchnię kwalifikującą się do wprowadzenia indywidualnej formy ochrony przyrody: Zespół przyrodniczo-krajobrazowy „Czarny Lasek – Podgóra”. [POS 2004].

1.11. Działalność Samorządu Gminy w latach 2005 - 2009

Głównymi źródłami dochodów Gminy Gózd są: subwencje, udział w podatku dochodowym od osób fizycznych i dochody własne: podatek od nieruchomości, podatek rolny i leśny i od środków transportowych.

Tabela 13. Struktura dochodów budżetu Gminy Gózd w latach 2005 - 2009

Lata	2005	2006	2007	2008	2009
Dochody własne	2 735 358,00	2 420 143,81	3 641 399,99	4 161 350,84	2 870 659,32
Udziały w podatkach	891 494,00	802 633,46	1 050 618,02	1 272 260,20	1 160 486,41
Subwencje	8 718 411,00	9 696 580,00	10 288 805,00	11 328 608,00	12 895 845,00
Dotacje	2 660 139,00	4 065 266,71	4 290 642,80	4 422 264,51	5 607 081,67
RAZEM	15 005 402,00	17 163 721,04	19 271 465,81	21 184 483,55	22 534 072,40

Źródło UG Gózd

Najistotniejszą grupę dochodów Gminy stanowią: dotacje i subwencje. Wzrost dochodów i otrzymywane od administracji rządowej kwoty subwencji rosną, dzięki którym Gmina może pozwolić sobie na określone inwestycje. Za korzystny w strukturze dochodów Gminy należy uznać wzrost udziału w podatkach. Dochody Gminy zarówno zewnętrzne, jak i własne wzrastają (ogółem zanotowano wzrost dochodów w 2009 roku w stosunku do roku 2005 roku, o 50 %. Na podstawie powyższego można uznać, że możliwości inwestycyjne Gminy wzrastają.

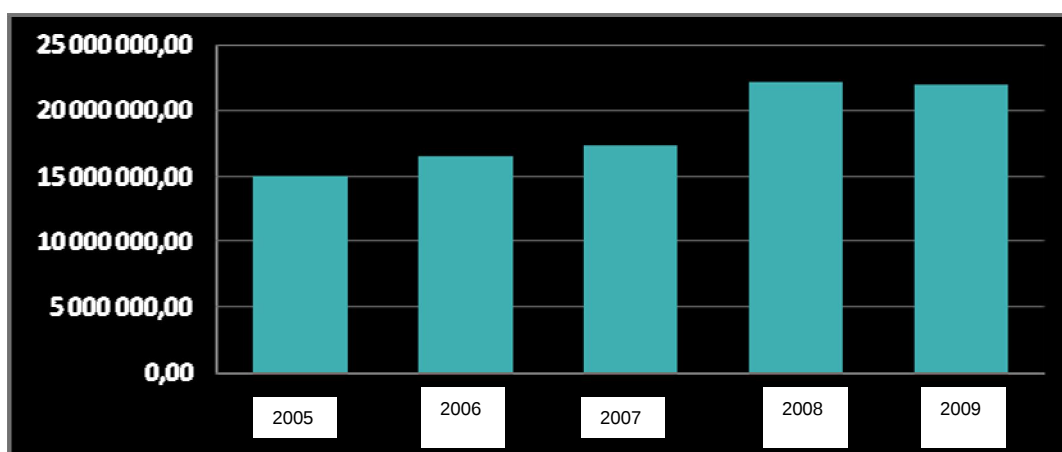
1.11.1. Wydatki

Wydatki Gminy w latach 2005 – 2009 systematycznie rosną (wzrost o 46,36 %). Wydatki w przeliczeniu na jednego mieszkańca, w tym okresie ulegają także wzrostowi o 41,22 %.

Tabela 14. Wykonanie budżetu wydatków Gminy Gózd w latach 2005 – 2009

Wyszczególnienie	2005	2006	2007	2008	2009
Wydatki ogółem	15 039 850,00	16 560 476,22	17 416 161,98	22 164,9	22 011 982,11
Wydatki w przeliczeniu na 1 - go mieszkańca	1 887,29	2 056,69	2 156,00	2 714,96	2 665,21

Źródło: UG Gózd



Rysunek 3. Wydatki Gminy Gózd w latach 2005 - 2009

Najwyższy poziom wydatków poniesionych przez Gminę Gózd odnotowano w 2009 roku, natomiast najniższy w 2005 roku.

1.11.2. Dotychczasowe działania z zakresu ochrony środowiska

Działania inwestycyjne Gminy Gózd z zakresu ochrony środowiska dotyczyły głównie rozbudowy systemu instalacji wodociągowej. Na w/w cele zostały pozyskane środki m.in. Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie. Środki przeznaczone na ochronę środowiska pochodziły także z budżetu Gminy Gózd.

Tabela 15. Nakłady na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska w latach 2005 - 2009 w gminie Gózd (według najważniejszych inwestycji)

Wyszczególnienie	2005	2006	2007	2008	2009
Wydatki ogółem	1 429 424,00	728 508,11	716 720,17	977,0	1 361,4
Wydatki w przeliczeniu na 1 - go mieszkańca	178	90	89	-	-

Źródło: UG Gózd

Wzrost wydatków na ochronę środowiska w gminie odnotowano w latach 2005 - 2009. W roku 2009 zaznaczył się wyraźny spadek wydatków w stosunku roku 2005.

Inwestycje w ochronie środowiska dotyczyły głównie finansowania przez Gminę w minionych latach:

- budowy kanalizacji : Małęczyn, Klwatka, Niemianowice
- modernizacji dróg : Gózd, Małęczyn, Klwatka, Kiedrzyn, Grzmucin, Kuczki, Wojsławice, Kłonów, Drożanki, Karszówka, Czarny Lasek, Lipiny, Piskornica, Niemianowice

2. DIAGNOZA AKTUALNEGO STANU ŚRODOWISKA

2.1. Powietrze atmosferyczne

2.1.1. Przepisy prawne

Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska na mocy ustawy „Prawo ochrony środowiska” (tekst jednolity z 2008 r. Dz. U. z Nr 25, poz. 150) dokonuje corocznej oceny poziomów substancji w powietrzu we wszystkich strefach województwa. Klasyfikacja stref jest dokonywana w oparciu o Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 3 marca 2008 r. (Dz. U. Nr 47, poz. 281) w sprawie dopuszczalnych poziomów niektórych substancji w powietrzu, alarmowych poziomów niektórych substancji w powietrzu oraz marginesów tolerancji dla dopuszczalnych poziomów niektórych substancji. Klasyfikacji stref dokonuje się oddzielnie dla dwóch grup kryteriów ze względu na ochronę zdrowia ludzi oraz ze względu na ochronę roślin, wydzielając strefy, dla których poziom:

- ✓ chociaż jednej substancji przekracza poziom powiększony o margines tolerancji – klasa **C**
- ✓ chociaż jednej substancji mieści się pomiędzy poziomem dopuszczalnym, a poziomem dopuszczalnym powiększonym o margines tolerancji – klasa **B**
- ✓ poziom substancji nie przekracza poziomu dopuszczalnego – klasa **A**.

2.1.2. Pomiary zanieczyszczenia powietrza

Według zapisów ww. rozporządzenia w województwie mazowieckim klasyfikację dla dwutlenku siarki, dwutlenku azotu, pyłu PM10, tlenku węgla, benzenu oraz ołowiu, arsenu, niklu, kadmu i benzo(a)pirenu w pyłe wykonuje się m.in. w strefie radomsko – zwoleńskiej (PL.14.16.z.05) do której należy m.in. gmina Gózd. Natomiast klasyfikację dla ozonu prowadzi się w strefie mazowieckiej w skład której wchodzi również gmina Gózd.

Na terenie gminy Gózd nie ma punktów pomiaru zanieczyszczenia powietrza. Zlokalizowane najbliżej stanowisko pomiarowe na terenie strefy radomsko – zwoleńskiej znajduje się w Radomiu w odległości 16 km na kierunku zachodnim.

Tabela 16. Klasyfikacja strefy radomsko – zwoleńskiej według parametrów, z uwzględnieniem kryteriów ustanowionych w celu ochrony zdrowia

Nazwa strefy radomsko – zwoleńska	Symbol klasy wynikowej dla poszczególnych zanieczyszczeń dla obszaru całej strefy						
	SO ₂	NO ₂	PM ₁₀	Pb	C ₆ H ₆	CO	O ₃ *
Rok 2008	A	A	A	A	A	A	C

Źródło: WIOŚ w Warszawie [2009] * - strefa mazowiecka

Ocena w strefie wymienionej w tabeli 16 dla benzo/a/pirenu wskazuje na wzrost emisji powierzchniowej (komunikacja, niska emisja z budynków opalanych indywidualnie) będącej przyczyną wysokich stężeń przedstawiciela wielopierścieniowych węglowodorów aromatycznych [Raport 2009].

Tabela 17. Klasyfikacja strefy radomsko – zwoleńskiej według parametrów, z uwzględnieniem kryteriów ustanowionych w celu ochrony zdrowia dla substancji zawartych w pyle PM 10

Nazwa strefy radomsko – zwoleńska	Symbol klasy wynikowej dla poszczególnych zanieczyszczeń dla obszaru całej strefy				
	AS	Ni	B/a/P	Cd	O3*
Rok 2008	A	A	C	A	C

Źródło: WIOŚ w Warszawie [2009] * - strefa mazowiecka

Tabela 18. Klasyfikacja strefy radomsko – zwoleńskiej według parametrów, z uwzględnieniem kryteriów ustanowionych dla ochrony roślin

Nazwa strefy radomsko – zwoleńska	Symbol klasy wynikowej dla poszczególnych zanieczyszczeń dla obszaru całej strefy		
	SO2	NOX	O3*
Rok 2008	A	A	A/C**

Źródło: WIOŚ w Warszawie [2009] * -strefa mazowiecka, ** cel długoterminowy

2.1.3. Źródła zanieczyszczenia powietrza

Głównymi źródłami zanieczyszczeń powietrza na terenie gminy Gózd są:

- procesy technologiczne i procesy energetycznego spalania paliw (na terenie gminy funkcjonują kotłownie komunalne),
- emisja komunikacyjna (ze względu na natężenie ruchu, pojazdy przemieszczające się drogą krajową nr 12 i wojewódzką nr 699 oraz drogami powiatowymi i gminnymi, które są podstawowym źródłem zanieczyszczenia powietrza), stwarza zagrożenie dla środowiska w pobliżu dróg o znacznym natężeniu ruchu kołowego. Zanieczyszczenia komunikacyjne (tlenek i dwutlenek węgla, tlenki azotu, węglowodory, pyły z metalami ciężkimi) pogarszają też jakość powietrza atmosferycznego oraz wpływają na wzrost stężenia ozonu w troposferze),
- emisja niska (indywidualne gospodarstwa domowe ogrzewane są poprzez własne kotłownie węglowe lub piece), duży wpływ na stan czystości powietrza ma ta emisja, która pochodzi z lokalnych kotłowni, palenisk indywidualnych oraz środków transportu. Lokalne systemy grzewcze i piece domowe praktycznie nie posiadają jakichkolwiek urządzeń ochrony powietrza. Wielkość emisji z tych źródeł jest trudna do oszacowania i wykazuje zmienność sezonową (związaną z okresem grzewczym).

Tabela 19. Wykaz obiektów mogących pogorszyć stan środowiska na terenie gminy Gózd

Rodzaj obiektu	Ilość
Droga krajowa	1
Droga wojewódzka	1
Oczyszczalnia ścieków	2
Stacje paliw płynnych i gazowych	4
Ośrodek zdrowia	1
Zakłady produkcyjne	8
Kotłownie w jednostkach organizacyjnych gminy	5

Źródło: UG Gózd

2.1.4. Sieć gazowa

Gmina Gózd jest zgazyfikowana w 1,1 % [GUS 2008]. Do sieci gazowej są podłączone budynki mieszkalne i jeden użyteczności publicznej.

Liczba przyłączy do sieci gazowej wskazuje na 16,13 % udział gminy w ogólnej liczbie przyłączy do sieci gazowej na terenie powiatu w 2008 roku. Wg. stosunku sieci rozdzielczej na 100 km² powierzchni terenu gminy do długości sieci gazowej jest o 20,43 % wyższy w stosunku do wartości tego wskaźnika odnoszącego się do powiatu.

Tabela 20. Stopień zgazyfikowania powiatu radomskiego oraz gminy Gózd w 2008 roku

Powiat/Gmina	Wskaźnik	
	100 km ² /długość sieci [km]	liczba przyłączy
Powiat	23	8 821
Gmina Gózd	4,7	1 423

Źródło: GUS

Tabela 21. Zestawienie porównawcze danych dot. ilości zużytego gazu do sieci gazowej i jej długości na terenie powiatu radomskiego oraz gminy Gózd w 2008 roku

Powiat/Gmina	Ilość zużytego gazu [tys m ³]	Długość sieci gazowej [m]
Powiat	7 457,70	451 682
Gmina Gózd	70,80	10 528

Źródło: GUS

Ilość zużytego gazu na terenie gminy Gózd w 2008 roku stanowiła 0,95 % ogólnie zużytego na terenie powiatu. Natomiast długość sieci gazowej na terenie gminy stanowi 2,33 % udziału w skali całego powiatu.

Tabela 22. Zużycie gazu na terenie powiatu radomskiego oraz gminy Gózd w 2008 roku w przeliczeniu na 1 – mieszkańca i korzystającego / odbiorcę

Powiat/Gmina	Zużycie gazu [m ³]	
	na 1 mieszkańca	na korzystającego / odbiorcę
Powiat	30,2	879,8
Gmina Gózd	8,7	2 360

W 2008 roku na 1 mieszkańca gminy Gózd przypada zużycie gazu w ilości 8,7 m³, a na korzystającego / odbiorcę – 2 360 m³ [GUS 2008]. Pierwsze wskazuje na niższe zużycie o 71 % gazu przez statystycznego mieszkańca gminy w stosunku do ogólnego zużycia gazu na terenie powiatu radomskiego. Drugie natomiast wskazuje na wyższe zużycie gazu przez korzystającego / odbiorcę na terenie gminy o 62,72 %.

2.1.5. Wnioski

Wyniki analizy poziomów zanieczyszczeń w powietrzu na terenie gminy Gózd przekraczają dopuszczalne normy. Głównym źródłem zanieczyszczenia antropogenicznego atmosfery jest wzrost natężenia ruchu komunikacyjnego oraz niska emisja pochodząca głównie z palenisk domowych w wymiarze sezonowym.

Strefa radomsko – zwoleńska, do której należy gmina z uwzględnieniem kryteriów ustanowionych dla ochrony zdrowia i ochrony roślin została zakwalifikowana do klasy A. Wyjątek stanowi klasyfikacja kryteriów określonych w celu ochrony zdrowia i roślin dla substancji ozonu, wobec której teren gminy Gózd, przynależący ogólnie do strefy mazowieckiej zakwalifikowano do klasy C.

Rozwój gazyfikacji w gminie w przyszłości powinien przyczynić się do poprawy stanu atmosfery.

2.2. Hałas

2.2.1. Przepisy prawne

Ustawa z 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska (tekst jedn. z 2008r. Dz. U. Nr 25, poz. 150 z póź. zm.) oraz ustawa z dnia 27 lipca 2001 roku o wprowadzeniu ustawy – Prawo ochrony środowiska, ustawy o odpadach oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 100, poz. 1085 z póź. zm.), reguluje przepisy dotyczące klimatu akustycznego. Przepisy tych ustaw są wyrazem nowej, spójnej z ustawodawstwem Unii Europejskiej, polityki w zakresie ochrony środowiska. W odniesieniu do zagadnień akustycznych, wspomniane akty prawne dostosowują przepisy polskie do regulacji UE, w szczególności znajdujące podstawę prawną w regulacjach zawartych w Dyrektywie w sprawie oceny i zarządzania hałasem w środowisku (2002 / 49 / EC).

Hałas - dźwięk określany jako szkodliwy, uciążliwy lub przeszkadzający w danych warunkach (zależy od fizycznych parametrów dźwięku, od nastawienia odbiorcy).

Ocena stanu środowiska w wyniku emisji hałasu dokonywana jest przy pomocy równoważnego poziomu dźwięku wyrażonego w dB. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 14 czerwca 2007r. w sprawie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku (Dz. U. Nr 120, poz. 826) określa:

Laeq_{dop} = 55 dB dla pory dziennej (od 6⁰⁰ - 22⁰⁰)

Laeq_{dop} = 45 dB dla pory nocnej (od 22⁰⁰ - 6⁰⁰)

2.2.2 Pomiary hałasu

Na terenie gminy Gózd nie przeprowadzano pomiarów hałasu komunikacyjnego. Najbliższą miejscowością w której przeprowadzano pomiar hałasu komunikacyjnego było miasto Radom oddalone o 16 km.

2.2.3. Źródła hałasu

Podstawowe źródła hałasu na terenie gminy Gózd:

- źródła stacjonarne, zainstalowane na terenach jednostek organizacyjnych,
- indywidualne i publiczne źródła mobilne (samochody osobowe, ciężarowe, transport komunikacji zbiorowej),

Emitentami hałasu przemysłowego, na obszarze gminy są:

- kotłownie,
- zakłady produkcyjne i rzemieślnicze o zróżnicowanym profilu

Źródłami hałasu w działalności rolniczej są głównie: systemy wentylacyjne (czerpnie, wyrzutnie, suszarnie), sprężarki, pompy i transport.

2.2.4 Wnioski

Największym źródłem hałasu na obszarze gminy Gózd jest komunikacja drogowa, w szczególności na drodze krajowej. Z uwagi na zwiększającą się liczbę pojazdów mechanicznych natężenie hałasu będzie stopniowo wzrastać.

2.3. Zasoby wodne i gospodarka wodno - ściekowa

2.3.1. Wprowadzenie

Hydrografię gminy Gózd tworzą wody powierzchniowe, które występują w postaci obiektów liniowych i obszarowych. Obiekty liniowe są to cieki powierzchniowe, tzw. wody płynące, wody obszarowe natomiast to zbiorniki wodne. Gmina Gózd położona jest w zlewni dwóch rzek: Pacynki wraz z Gzówką dopływem rzeki Mleczonej i Modrzejowianki (dopływ Iłżanki).

2.3.2. Wody powierzchniowe

Ocenę jakości wód powierzchniowych Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska w Warszawie prowadzi w oparciu o *Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 20 sierpnia 2008 r. w sprawie sposobu klasyfikacji stanu jednolitych części wód powierzchniowych (Dz. U.2008 Nr. 162 poz. 1008)*.

Na terenie gminy Gózd nie jest usytuowany punkt badania stanu jakości wód powierzchniowych. Badaniami monitoringu diagnostycznego były objęte wody powierzchniowe przepływające przez teren gminy, poza jej granicami tj.:

- *Mleczna* w punkcie kontrolnym Jastrzębia (powiat radomski) poniżej terenu gminy Gózd, na 2,50 km biegu rzeki, wody powierzchniowe charakteryzowała V - klasa czystości w zakresie klasyfikacji jakości tych wód.
- *Pacynka* w punkcie kontrolnym pon. Lesiowa (ujście do Mleczonej) (pow. radom) poniżej terenu gminy Gózd, na 0,20 km biegu rzeki, wody powierzchniowe charakteryzowała V - klasa czystości w zakresie klasyfikacji jakości tych wód.

Klasyfikacja jakości wód powierzchniowych w pierwszym przypadku wynika w szczególności z zawartości : zawiesiny ogólnej, BZT₅, ChZT_{Cr}, amoniaku, azotu Kjeldahla, azotu ogólnego, fosforanów, fosforu ogólnego, lb. b. coli fek i og. lb. b. coli stężenia.

Z kolei klasyfikacja jakości tych wód w drugim przypadku wynika głównie z zawartości zawiesiny ogólnej, BZT₅, ChZT_{Cr}, azotu ogólnego, azotu Kjeldahla, azotynów, azotu ogólnego, fosforanów, lb. b. coli fek.i og. lb. b. coli stężenia.

Na tej podstawie należy uznać, że największe zagrożenie powodują ścieki komunalne gromadzone w nieszczelnych jak i opróżnianych w sposób niekontrolowany szambach, a także odprowadzane bez oczyszczenia bezpośrednio do wód powierzchniowych. Rozwiązanie tego problemu będzie możliwe po rozbudowie zbiorczych systemów kanalizacji oraz przydomowych oczyszczalni ścieków na terenie zlewni analizowanych rzek.

Znaczące zagrożenie dla czystości wód powierzchniowych mogą stanowić także spływy powierzchniowe związków biogenych, środków ochrony roślin, nawozów mineralnych jak również gnojowicy wytwarzanej w gospodarstwach hodowlanych, na terenie zlewni rzek.

2.3.3. Wody podziemne

Ocenę jakości tych wód Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska w Warszawie prowadzi w oparciu o *Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 23 sierpnia 2008 r. w sprawie kryteriów i oceny stanu wód podziemnych (Dz. U. 2008. Nr. 143 poz. 896)*.

Wody podziemne rozumie się przez to wody występujące pod powierzchnią ziemi w wolnych przestrzeniach skał skorupy ziemskiej. W zależności od głębokości występowania użytkowych poziomów wodonośnych są mniej narażone na zanieczyszczenia niż wody powierzchniowe.

Na terenie gminy Gózd nie był prowadzony monitoring wód podziemnych.

Tabela 23. Eksploatacja ujęć wody na terenie gminy Gózd w 2009 roku

L.p.	Ujęcie wód podziemnych	Głębokość [m]	Ilość pobranej wody [dam ³]
1	Gózd	100	233
3	Małęczyn	100	157

Źródło: UG Gózd

W 2009 roku z ujęć wody na terenie gminy pobrano łącznie 390 dam³ wody. Najwięcej wody pobrano z ujęcia w Goździe – 233 dam³.

2.3.4. Gospodarka wodno – ściekowa

2.3.4.1. Regulacje prawne gospodarki wodno - ściekowej

Gospodarka ściekowa regulowana jest *ustawą z dnia 7 czerwca 2001 roku o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków (tekst jedn. z 2006r. Dz. U. nr 123, poz. 858 z późn. zm.)*, *Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 24 lipca 2006 roku w sprawie warunków jakie należy spełnić przy wprowadzaniu ścieków do wód lub do ziemi oraz w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego (Dz. U. Nr 137, poz. 984 z późn. zm.)* oraz *Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 1 sierpnia 2002 roku - w sprawie komunalnych osadów ściekowych (Dz. U. Nr 134 poz. 1140)*. Zgodnie z art. 3 *ustawy Prawo ochrony środowiska*, ścieki (substancje ciekłe, wprowadzone bezpośrednio lub za pomocą urządzeń kanalizacyjnych do wód) zmieniają stan fizyczny, chemiczny lub biologiczny wód, działając niszcząco na świat roślinny lub zwierzęcy. Ścieki powstają w wyniku bytowania człowieka oraz prowadzonej przez niego działalności gospodarczej i rolniczej (ścieki bytowo – gospodarcze, ścieki przemysłowe, ścieki komunalne, wody opadowe, wody podgrzane).

2.3.4.2. Sieć wodociągowa

Gmina Gózd jest zwodociągowana w 100 %. Mieszkańcy są zaopatrywani w wodę ujmowaną w dwóch ujęciach na terenie gminy. Do sieci przyłączone są gospodarstwa domowe i obiekty użytku publicznego. Liczba przyłączy do sieci wodociągowej wskazuje na 4,51 % udział gminy w ogólnej liczbie przyłączy do sieci wodociągowej na terenie powiatu w 2008 roku. Wg. stosunku sieci rozdzielczej na 100 km² powierzchni terenu gminy do długości sieci wodociągowej jest o 34 % wyższa w stosunku do wartości tego wskaźnika odnoszącego się do powiatu.

Tabela 24. Stopień zwodociągowania powiatu radomskiego oraz gminy Gózd w 2008 roku

Powiat/Gmina	Wskaźnik	
	100 km ² /długość sieci [km]	liczba przyłączy
Powiat	108,6	31 581
Gmina Gózd	145,60	1 423

Źródło: GUS

Tabela 25. Zestawienie porównawcze danych dot. ilości pobranej wody z instalacji wodociągowej i jej długości na terenie powiatu radomskiego oraz gminy Gózd w 2008 roku

Powiat/Gmina	Ilość pobranej wody [dam ³]	Długość sieci wodociągowej [km]
Powiat	4 286,4	1 661,4
Gmina Gózd	425	97,2

Źródło: GUS, UG Gózd

Ilość pobranej wody do celów użytkowych na terenie gminy Gózd w 2008 roku stanowiła 9,92 % ogólnego jej zużycia na terenie powiatu. Natomiast długość sieci wodociągowej na terenie gminy stanowi 5,85 % udziału w skali całego powiatu.

Tabela 26. Zużycie wody na terenie powiatu radomskiego oraz gminy Gózd w 2008 roku w przeliczeniu na 1 – mieszkańca i korzystającego / odbiorcę

Powiat/Gmina	Zużycie wody [m ³]	
	na 1 mieszkańca	na korzystającego / odbiorcę
Powiat	29,3	46,1
Gmina Gózd	18,5	25,2

Źródło: GUS

W 2008 roku na 1 mieszkańca gminy Gózd przypada zużycie wody w ilości 18,5 m³, a na korzystającego / odbiorcę – 25,2 m³ [GUS 2008]. Pierwsze wskazuje na niższe zużycie o 36,86 % wody przez statystycznego mieszkańca gminy w stosunku do ogólnego zużycia wody na terenie powiatu radomskiego. Drugie również wskazuje na niższe zużycie wody przez korzystającego / odbiorcę na terenie gminy o 45,34 %.

2.3.4.3. Sieć kanalizacyjna

Gmina Gózd jest skanalizowana w 19,6 % [GUS 2008]. Ścieki z części gospodarstw domowych i obiektów użyteczności publicznej w miejscowościach Klwatka Królewska, Małęczyn i Gózd są odprowadzane do dwóch oczyszczalni ścieków komunalnych. Liczba przyłączy do sieci kanalizacyjnej wskazuje na 4,51 % udział gminy w ogólnej liczbie przyłączy do sieci wodociągowej na terenie powiatu w 2008 roku. Wg. stosunku sieci rozdzielczej przypadającej na 100 km² powierzchni terenu gminy do długości sieci kanalizacyjnej jest o 34 % wyższy w stosunku do wartości tego wskaźnika odnoszącego się do powiatu.

Tabela 27. Stopień skanalizowania powiatu radomskiego oraz gminy Gózd w 2008 roku

Powiat/Gmina	Wskaźnik	
	100 km ² /długość sieci [km]	liczba przyłączy
Powiat	23,3	6 775
Gmina Gózd	48	366

Źródło: GUS

Tabela 28. Zestawienie porównawcze danych dot. ilości ścieków odprowadzonych do kanalizacji sanitarnej i jej długości na terenie powiatu radomskiego oraz gminy Gózd w 2008 roku

Powiat/Gmina	Ścieki odprowadzone [dam ³]	Długość sieci wodociągowej [km]
Powiat	1 868,6	356,6
Gmina Gózd	69,7	37,4

Źródło: GUS

Ilość ścieków odprowadzonych na oczyszczalnię na terenie gminy Gózd w 2008 roku stanowiła 3,73 % ogólnie odprowadzonych na terenie powiatu. Natomiast długość sieci kanalizacyjnej na terenie gminy stanowi 10,49 % udziału w skali całego powiatu.

2.3.4.4. Systemy melioracyjne

Gminna Spółka Wodna w Goździe zajmuje się konserwacją urządzeń melioracyjnych na terenie gminy.

Łączna długości cieków na terenie gminy wynosi 21,395 km, w tym uregulowanych 21,395 km.

Grunty zmeliorowane : 2345 ha w tym zdrenowane 1742 km i odwodnione rowami 603 ha oraz 84 km rowów otwartych [WZMiUW 2010].

2.3.4.5. Główne źródła zanieczyszczeń

Znaczącym zagrożeniem dla stanu sanitarnego wód powierzchniowych na terenie gminy stała się nieuporządkowana gospodarka ściekowa oraz niewłaściwe stosowanie organicznych nawozów: gnojowicy i obornika, a także rolnicze wykorzystywanie ścieków bez zachowania wymogów ochrony środowiska.

Gminę Gózd charakteryzuje przewaga terenów płaskich i lekko falistych. Dla tak ukształtowanej powierzchni zgodnie z badaniami IMGW, Instytut Ekologii PAN oszacował wielkość spływu powierzchniowego:

- dla gruntów ornych 10 -15 kg N całk /ha rok i 0,4 - 0,7 kg P całk /ha rok,
- dla zielonych użytków rolnych 8 -10 kg N całk /ha rok i 0,3 - 0,5 kg P całk /ha rok,
- dla lasów 5-6 kg N całk /ha rok i 0,1-0,2 kg P całk /ha rok.

2.3.5. Wnioski

Dotychczasowe ograniczone skanalizowanie terenu gminy, wskazuje na konieczność podjęcia działań inwestycyjnych dla budowy systemu kanalizacji oraz przydomowych oczyszczalni ścieków, aby zapewnić dostęp gospodarstw domowych do wspomnianego systemu kanalizacji sanitarnej.

2.4. Odpady

2.4.1. Przepisy prawne

Obowiązek planowania gospodarki odpadami został sformułowany w uchwalonej przez Sejm RP ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach (tekst jednolity Dz. U. z 2007 r. Nr 39 poz. 251 z późn. zm.). Powszechna zasada gospodarowania odpadami (Rozdział 2 art. 5 Ustawy o odpadach) brzmi „Kto podejmuje działania powodujące lub mogące powodować powstawanie odpadów, powinien takie działania planować, projektować i prowadzić tak aby:

- zapobiegać powstawaniu odpadów lub ograniczać ilość odpadów i ich negatywne oddziaływanie na środowisko przy wytwarzaniu produktów, podczas i po zakończeniu ich użytkowania,
- zapewniać zgodny z zasadami ochrony środowiska odzysk, jeżeli nie udało się zapobiec ich powstaniu,
- zapewniać zgodne z zasadami ochrony środowiska unieszkodliwianie odpadów, których powstaniu nie udało się zapobiec lub których nie udało się poddać odzyskowi”.

Zgodnie z Dyrektywą 91/156 EEC od roku 2002 w krajach Unii Europejskiej zabronione będzie składowanie odpadów bez wcześniejszego ich przetworzenia. Podstawowymi kierunkami działań będzie zmniejszanie ilości odpadów do wywiezienia poprzez selektywną zbiórkę i zagospodarowanie odpadów oraz stworzenie nowoczesnych zakładów wykorzystujących i unieszkodliwiających odpady. Wizja unijnych składowisk przewiduje deponowanie odpadów wyłącznie przetworzonych, tzn. takich, w których zawartość frakcji organicznych nie przekracza 5%, a wartość opałowa nie jest wyższa niż 6000 kJ/kg. Odpady organiczne powinny być w całości kompostowane.

Rozwiązania dotyczące gospodarki odpadami w gminie zostały przyjęte Uchwałą Rady Gminy Gózd Nr XXXVIII/181/2009 z dnia 27 marca 2009 roku w sprawie uchwalenia Regulaminu utrzymania czystości i porządku na terenie gminy Gózd

2.4.2. Odpady komunalne

Odpady komunalne z terenu gminy są odbierane przez PWNS Almax Sp. z o.o. ul. Wrocławska 3, 26 – 600 Radom oraz ATK Recykling PUK, ul. Chorzowska 3, 26 - 600 Radom. Odpady te przez znaczną część mieszkańców są gromadzone w kontenerach o poj. 7 m³. Wymienione kontenery rozmieszczono w najbardziej uczęszczanych punktach gminy. Nieznaczny udział stanowią nieruchomości (posiadające umowy) na terenie, których odpady gromadzone są w workach z tworzywa sztucznego (poj. 120 dm³).

Odbiór odpadów komunalnych z terenu obiektów infrastruktury jest realizowany przez Spółkę SITA Sp. z o.o. w Radomiu, ul. Witosa 76, 26 – 600 Radom. Odpady wytwarzane w obiektach infrastruktury gromadzone są także w kontenerach KP – 7, ustawionych w sąsiedztwie szkół i Urzędu Gminy.

Kontenery rozmieszczone na terenie gminy w liczbie 17 szt. stanowią własność Gminy.

Zmieszane odpady komunalne odbierane na terenie gminy bez przeładunku są transportowane do P.P.H.U. Radkom Sp. z o.o. w Radomiu ul. Witosa 76, 26 – 600 Radom w celu odzysku i unieszkodliwiania.

Tabela 29. Zestawienie ilości zebranych odpadów komunalnych w sposób nieselektywny na terenie gminy Gózd w latach 2005 – 2009

Gózd	Ilość odpadów [Mg]				
	2005	2006	2007	2008	2009
Razem	259	375	233	617	409

Źródło: UG Gózd

Na terenie gminy Gózd największą ilość odpadów komunalnych odebrano w 2008 roku – 617 Mg, natomiast najmniej - 233 Mg w 2007 roku. Średnia ilość odpadów zebranych na tym terenie wyniosła 379 Mg/rok.

Zbiórka odpadów gromadzonych w sposób selektywny na terenie gminy Gózd jest realizowana przez Spółkę SITA Sp. z o. o ul. Witosa 76, 26-600 Radom i PWNS Almax Sp. z o.o. ul. Wrocławska 3, 26 – 600 Radom oraz ATK Recykling PUK, ul. Chorzowska 3 26 - 600 Radom. Do gromadzenia odpadów wytwarzanych w gospodarstwach domowych, w sposób selektywny (frakcja sucha) wykorzystywane są pojemniki siatkowe (poj. 2,2 m)³.

Zbierane selektywnie odpady komunalne na terenie gminy przez Spółkę Sita Sp. z o.o. ul., ul. Witosa 76, 26-600 Radom są przekazywane do odzysku P.P.H.U. Radkom Sp. z o.o. w Radomiu ul. Witosa 76, 26 – 600 Radom lub do własnej instalacji odzysku w Radomiu. Natomiast zbierane selektywnie odpady na terenie gminy przez PWNS Almax Sp. z o.o. ul. Wrocławska 3, 26 - 600 Radom, podlegają odzyskowi poza terenem gminy w instalacji tej Spółki usytuowanej na terenie województwa mazowieckiego.

Zgodnie z obowiązującym Regulaminem utrzymania czystości i porządku odpady komunalne gromadzone w sposób nieselektywny i selektywny na terenie gminy Gózd są odbierane raz w miesiącu.

Łączna ilość wysegregowanych odpadów komunalnych na terenie gminy w 2009 roku wyniosła 35,64 Mg.

2.4.3. Odpady niebezpieczne wytworzone w sektorze komunalnym

Na terenie gminy zgodnie z danymi WPGO [2007] wśród odpadów niebezpiecznych wytworzonych w sektorze komunalnym dominują głównie: zużyte baterie i akumulatory ołowiowe, lampy fluorescencyjne, przepracowane oleje, przeterminowane leki, termometry rtęciowe i chemikalia. Brak kompleksowego systemu zbierania i unieszkodliwiania tych odpadów sprzyja najczęściej umieszczaniu tych odpadów przez mieszkańców w urządzeniach na odpady komunalne, skąd są wywożone na składowisko odpadów komunalnych.

2.4.4. Wnioski

Odpady komunalne są odbierane przez podmioty uprawnione i unieszkodliwiane poza terenem gminy.

Wytwarzane na terenie gminy odpady komunalne będą nadto zbierane w sposób selektywny w Punkcie Dobrowolnego Gromadzenia Odpadów, usytuowanym w miejscowości **Klwatka**.

Docelowo odpady komunalne z terenu gminy będą wywożone Regionalnego Zakładu Gospodarki Odpadami znajdującego w Obszarze Radomskim tj. do instalacji odzysku i unieszkodliwiania odpadów komunalnych (ZUOK oraz składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne) zarządzane przez PPUH „RADKOM” w Radomiu ul. Witosa 76 i innych instalacji.

Odpady inne niż niebezpieczne i obojętne wytwarzane na terenie gminy Gózd w oczyszczalniach ścieków komunalnych wg. UG Gózd są odbierane przez Spółkę Sita Sp. z o.o. w Radomiu ul. Witosa 76, 26 – 600 Radom w celu przekazania ich do instalacji unieszkodliwiania odpadów P.P.H.U. Radkom Sp. z o.o. w Radomiu ul. Witosa 76, 26 – 600

Gmina Gózd zawarła porozumienie z Gminą Miasta Radomia w dniu 29.06.2008 roku w przedmiocie przekazywania do P.P.H.U. Radkom Sp. z o.o. w Radomiu ul. Witosa 76 odpadów celem ich odzysku i unieszkodliwiania.

2.5. Gleby

2.5.1. Wprowadzenie

Na stan gleb ma wpływ wiele czynników zewnętrznych, m.in.: procesy erozyjne, emisja gazów i pyłów, oraz prowadzona gospodarka rolna (nawożenie, stosowanie środków ochrony roślin). Niebagatelne znaczenie ma również świadomość ekologiczna użytkowników gruntów.

Tabela 30. Użytkowanie gruntów na terenie gminy Gózd

Wyszczególnienie	Powierzchnia [ha]	Udział [%]
Użytki rolne	6 590	85
W tym:		
<i>Grunty orne</i>	5 614	85
<i>Sady</i>	86	2
<i>Łąki i pastwiska</i>	890	16
Lasy i grunty leśne	655	8
Tereny inne i nieużytki	550	7

Źródło: UG Gózd

Największy udział wśród użytków rolnych na terenie gminy przypada na grunty orne (85 %), natomiast najmniejszy na sady (2 %). W użytkowaniu ogólnym gruntów tj. lasy i grunty zadrzewione stanowią udział 8 %, a najmniejszy w tej klasyfikacji przypada na tereny inne i nieużytki – 7 %.

2.5.2. Typy gleb

Największą powierzchnię na terenie gminy zajmują gleby klasy IV i V. W zależności od specyfiki upraw i zbiorów płodów rolnych wyróżniamy:

- gleby klasy III to gleby orne średnio dobre; gleby brunatne, gleby bielcowe; w

porównaniu do gleb klas I i II, posiadają gorsze właściwości fizyczne i chemiczne. Odznaczają się dużym wahaniami poziomu wody w zależności od opadów atmosferycznych. Na glebach tej klasy można już zaobserwować procesy ich degradacji,

- gleby klasy IV to gleby orne średnie; plony roślin uprawianych na tych glebach są wyraźnie niższe niż na glebach klas wyższych, nawet gdy utrzymywane są one w dobrej kulturze rolnej. Gleby te są bardzo podatne na wahania poziomu wód gruntowych,
- gleby klasy V to gleby orne słabe; do tej klasy należą gleby kamieniste lub piaszczyste o niskim poziomie próchnicy. Są ubogie w substancje organiczne. Do tej klasy zaliczmy również gleby orne słabe położone na terenach nie zmeliorowanych albo takich które do melioracji się nie nadają,
- gleby klasy VI to gleby orne najslabsze; w praktyce nadają się tylko do zalesienia. Posiadają bardzo niski poziom próchnicy. Próba uprawy roślin na glebach tej klasy niesie ze sobą duże ryzyko uzyskania bardzo niskich plonów.

Tabela 31. Udział gleb ornych na terenie gminy Gózd według klas bonitacyjnych

Gmina Gózd	Udział gleb w klasach [%]				
	III	IV	V	VI	VIz
	10,2	30,4	30	14,6	0,8

Źródło : Strategia [2008]

2.5.3. Odczyn gleb

Na obszarze powiatu radomskiego jak i gminy Gózd dominują gleby o odczynie bardzo kwaśnym i kwaśnym pH od 4,5 do pH 5,5, których udział jest znaczący i waha się w granicach 61 – 80 %. Spowodowane jest to stanem naturalnym. Odporność gleb na degradację waha się od średniej do bardzo małej. Uwarunkowane jest to rodzajem skały macierzystej.

Zakwaszenie gleb wpływa nie tylko na zmniejszenie plonów, lecz także sprzyja przyswajaniu przez rośliny metali ciężkich, co wymusza zwiększenie nakładów na zabiegi agrotechniczne gleb - wapnowanie i nawożenie. Udział gleb wymagających wapniowania waha się w granicach 41 – 60 %, bowiem zabieg ten ogranicza niepożądane skutki nadmiernego zakwaszenia gleb. Ma ono na celu poprawę odczynu oraz wpływa korzystnie na większość właściwości fizycznych, chemicznych i biologicznych gleb [Raport 2007].

2.5.4. Monitoring gleb

Badania właściwości agrochemicznych gleb w Polsce prowadzi Krajowa Stacja Chemiczno - Rolnicza w Wesolej. Wraz z 17 Okręgowymi Stacjami obejmuje swoim zasięgiem obszar całego kraju. Obszarem powiatu przysuskiego zajmuje się Okręgowa Stacja Chemiczno - Rolnicza w Kielcach. Do zadań Stacji należy między innymi:

- wykonywanie analiz gleb, roślin, płodów rolnych i leśnych;
- doradztwo w sprawach nawożenia;
- wykonywanie badań jakości nawozów;

- wykonywanie ekspertyz i wydawanie opinii dotyczących zasobności gleb, składu chemicznego roślin i nawozów oraz prawidłowego stosowania nawozów;
- prowadzenie działalności szkoleniowej w powyższym zakresie.

2.5.5. Wnioski

Gleby na terenie gminy Gózd odpowiadają średnim korzyściom w produkcji rolnej. Są to gleby stosunkowo mało zdewastowane i zdegradowane. Konieczne będą działania w kierunku rekultywacji terenów zdegradowanych. Gleby gminy Gózd wymagają odpowiednich zabiegów agrotechnicznych, w tym odpowiednich dawek nawożenia dla prawidłowego wzrostu roślin uprawnych oraz utrzymania na odpowiednim poziomie zasobności gleby. Konieczne jest zatem nawożenie, wapnowanie ze względu na ich kwaśny odczyn.

2.6. Surowce mineralne

2.6.1. Wprowadzenie

Kopalinami występującymi na terenie województwa mazowieckiego są głównie czwartorzędowe utwory okruchowe oraz trzeciorzędowe i czwartorzędowe surowce ilaste. Związane jest to czwartorzędowymi formami działalności lodowców bądź akumulacyjnej działalności rzecznej i procesów eolicznych.

2.6.2. Występowanie kopalin

Na obszarze gminy nie ma udokumentowanych złóż surowców mineralnych. W okresie holocenu w dolinach rzecznych powstały torfowiska i ukształtowały się piaszczysto - wirowe terasy zalewowe. Natomiast na powierzchni glin zwałowych nagromadziły się utwory zwietrzelinowe.

Powierzchnie gminy pokrywają gliny zwałowe piaszczyste oraz występujące wyspowo piaski, które tworzą tereny wydymowe fragmentami porośnięte lasem. W obszarach dolin rzecznych i zagłębi bezodpływowych występują torfy, namuły mineralne i organiczne oraz wody. Torfy w dolinach rzek Pacynki, Gzówki i Muchy posiadają małą miąższość [POS 2004].

2.7. Pola elektromagnetyczne

Przez teren gminy przebiegają.:

- linie średniego napięcia
- linie niskiego napięcia doprowadzające energię do wszystkich obiektów i odbiorców na terenie gminy
- linie zasilania
- stacje transformatorowe SN/n.n
- urządzenia emitujące pole elektromagnetyczne pracujące w ośrodku medycznym.

Znacząca część miejscowości sołeckich na terenie gminy posiada oświetlenie uliczne.

Na terenie gminy Gózd zlokalizowane są punktowe źródła promieniowania elektromagnetycznego – 3 anteny sieci komórkowej (anteny sektorowe i radiolinii) GSM. Są one usytuowane w miejscowościach : Gózd, Grzmucin i Karszówka.

Wszystkie miejscowości na terenie gminy mają połączenie telefoniczne. Głównym operatorem jest TP S.A. Ponadto działa telefonia radiowa MNI Telecom S.A. i in. Liczba abonentów Internetu szeroko pasmowego na terenie gminy Gózd wynosi ogółem 445 [UKE 2009].

W ramach monitoringu Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska w Warszawie, nie prowadził dotychczas okresowych badań kontrolnych poziomów pól promieniowania elektromagnetycznego w środowisku na terenie gminy Gózd [WIOŚ 2010].

Najbliższy punkt w którym prowadzono monitoring pól elektromagnetycznych znajduje się w centrum Radomia, który jest oddalony o 16 km.

2.8. Lasy i ochrona przyrody

2.8.1. Wprowadzenie

Podstawowym aktem prawnym regulującym tą dziedzinę jest *ustawa o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 roku (Dz. U. z 2004r. Nr 92 poz. 880 z późn. zm.)*. Zgodnie z art. 2 ust.1 ww. ustawy ochrona przyrody polega na: „zachowaniu, zrównoważonym użytkowaniu oraz odnawianiu zasobów, tworów i składników przyrody:

- dziko występujących roślin, zwierząt i grzybów
- roślin, zwierząt i grzybów objętych ochroną gatunkową
- zwierząt prowadzących wędrowny tryb życia
- siedlisk przyrodniczych
- siedlisk zagrożonych wyginięciem, rzadkich i chronionych gatunków roślin, zwierząt i grzybów
- tworów przyrody żywej i nieożywionej oraz kopalnych szczątków roślin i zwierząt
- krajobrazu
- zieleni w miastach i wsiach
- zadrzewień”.

2.8.2. Lasy

Podstawowym przepisem prawnym regulującym zagadnienia gospodarki leśnej jest *ustawa z dnia 28 września 1991r. o lasach (tekst jednolity, Dz. U. z 2005r. Nr 45, poz. 435 z późn. zm.)*.

Lasy na terenie gminy Gózd zajmują 626,7 ha [GUS 2008] tj. 8 % ogólnej powierzchni terenu, która jest znacznie niższa od lesistości powiatu (24,60 %) i województwa (22,40 %) [GUS 2008]. W strukturze własnościowej przeważają lasy prywatne (95,33 %), a w mniejszości pozostają lasy publiczne (4,67 %).

Obszar gminy położony jest w VI Krainie Małopolskiej, 3 Dzielniczy -Radomsko - Iłżeckiej, mezoregionie Równiny Radomsko - Kozienickiej (wg T. Trampler). Ponadto obszar terytorialnego zasięgu działania Nadleśnictwa położony jest również częściowo w granicach IV Krainy przyrodniczo - leśnej, 3 Dzielniczy Równiny Warszawsko - Kutnowskiej oraz w VI Krainie 4 Dzielniczy Wyżyny Zachodniolubelskiej

Lasy prywatne spełniają głównie funkcje gospodarcze oraz mają znaczenie siedliskowe adekwatne do ich kondycji i kompleksowej powierzchni, poprzez wpływ korzystny na klimat lokalny, warunki glebowe, stosunki wodne i równowagę biologiczną w środowisku przyrodniczym. Lasy stanowią szczególny element środowiska przyrodniczego. Spełniają

one wielorakie funkcje: środowiskotwórcze, krajobrazowe, społeczne, przyczyniają się do zachowania równowagi ekologicznej na obszarze gminy.

Dla lasów ogólnymi zagrożeniami są pożary, kradzieże drewna, zaśmiecanie ich w pobliżu terenów mieszkaniowych i dróg. Niewystarczająca jest także ilość i jakość infrastruktury turystycznej i komunalnej w sąsiedztwie lasów.

Zagadnienia związane z gospodarką leśną są bardzo ważne, gdyż zwiększanie powierzchni leśnej prowadzi do:

- poprawy bilansu wodnego danego obszaru,
- przeciwdziałania erozji wodnej i wietrznej gleby, zwiększania bioróżnorodności terenów rolnych,
- tworzenia korytarzy ekologicznych.

Natomiast w lasach niestanowiących własności Skarbu Państwa zagrożenie stwarza rozdrobnienie kompleksów leśnych, które miejscami powoduje przerwanie ciągłości naturalnych ekosystemów i ograniczenie liczby nisz ekologicznych, stanowiących ostoje dziko żyjącej fauny.

Lasy państwowe są podporządkowane Nadleśnictwu Zwoleń a pozostające w większości lasy prywatne Starostwu Powiatowemu w Radomiu.

2.8.3 Kozienicki Park Krajobrazowy

Kozienicki Park Krajobrazowy – w granicach gminy znajduje się 1274,66 ha otuliny parku, co stanowi ok. 16,4 % ogólnej powierzchni gminy. Park obejmuje naturalne zespoły leśne specyficzne dla Puszczy Kozienickiej charakteryzujące się dużą różnorodnością gatunkową flory i fauny. W obrębie tego obiektu znajdują się liczne rezerваты, pomniki przyrody i użytki ekologiczne. Otulina Parku wyróżnia się niezwykle pięknym krajobrazem utworzonym przez rzeki, rozległe łąki z rozproszonymi zadrzewieniami i niewielkimi skupiskami leśnymi. Lasy, zbiorniki wodne i łąki w dolinach rzek są miejscem lęgów i przelotów wielu gatunków ptaków m.in. orlika krzykliwego, rybołowa, bataliona, kraski, bociana czarnego.

Występuje tu 16 gatunków nietoperzy w tym mroczek posrebrzany, nocek wąsaty i mopek.

Postępująca degradacja środowiska naturalnego stwarza coraz większe problemy związane z ochroną zasobów przyrodniczych, tym bardziej, że środki budżetowe przeznaczone na ten cel, w stosunku do faktycznych potrzeb są o wiele za małe [Strategia 2008].

2.8.4. Obszar Natura 2000

2.8.4.1. Ostoja Kozienicka (kod obszaru PLB140013), Puszcza Kozienicka (kod obszaru PLB140035)

Ostoja Kozienicka i Puszcza Kozienicka obejmuje m.in. obszar gminy Gózd o powierzchni 964,4 ha i znajduje się na terenie bogatym w liczne elementy rzeźby pochodzenia fluwioglacjalnego: szeregiem tarasów denudacyjnych opadających stopniowo ku dolinie Wisły, poprzedzielanych licznymi wałami wydmyowymi, pomiędzy którymi znajdują się niecki, zwykle silnie zabagnione. Wcześniej utrzymywały się tu drzewostany z klonem, jesionem, lipą, dębem i bukiem. Obecnie dominuje sosna (84%) oraz w dużo mniejszym stopniu jodła (4%). Lasy zajmują większość powierzchni obszaru. Resztę terenu pokrywają pola uprawne, łąki, pastwiska. Występują tu również interesujące połacie torfowisk wysokich i niskich.

Występuje co najmniej 28 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, 3 gatunki z Polskiej Czerwonej Księgi (PCK). Wykazano z tego terenu ponad 200 gatunków ptaków, w tym 147 lęgowych. W okresie lęgowym obszar zasiedla co najmniej 1% populacji krajowej następujących gatunków ptaków: bączek (PCK), bocian czarny, kraska (PCK), lelek; stosunkowo wysoką liczebność osiągają: bąk (PCK), bocian biały, rybitwa czarna.

Spośród królujących tu roślin spotkać można liczne rzadkie i chronione gatunki naczyniowych, m.in. czosnek niedźwiedzi (*Allium ursinum*), widłaki (*Lycopodium sp.*), wiele gatunków storczyków, przebiśniega (*Galanthus nivalis*), pełnika europejskiego (*Trolius europaeus*), lilię złotogłów (*Lilium martagon*), zimozioła północnego (*Linnea borealis*) i inne.

2.8.5. Pomniki przyrody

Pomniki przyrody są to pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej lub ich skupienia o szczególnej wartości naukowej, kulturowej, historyczno - pamiątkowej i krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi cechami wyróżniającymi je wśród innych tworów, a w szczególności sędziwe i okazałych rozmiarów drzewa i krzewy gatunków rodzimych lub obcych, źródła, wywierzyska, skałki, jary, głązy narzutowe, jaskinie.

W stosunku do pomników przyrody mogą być wprowadzone następujące zakazy np.:

- niszczenia, uszkodzenia lub przekształcania obiektu,
- wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu,
- wysypywania, zakopywania i wylewania odpadów lub innych nieczystości,
- zaśmiecania terenu wokół obiektu.

Na terenie gminy Gózd w miejscowości Piskorca znajdują się pomniki przyrody (Rozporządzenie Woj. Mazowieckiego Dz. U z 2005 roku Nr. 194 poz.7024) tj.:

- buk pospolity (*Fagus Silvatica*) o obwodzie 325 cm i wysokości 25 m. na działce nr. ewid. 376/2 – las od wschodu.
- dąb szypułkowy (*Qurecus robur*) o obwodzie 250 cm i wysokości 21 m. na działce nr. ewid. 376/2 – las od wschodu.

2.8.6. Planowane rozwiązania w ochronie zasobów przyrody

Rezerваты przyrody

Na terenie gminy nie występują żadne rezerваты przyrody. W najbliższym czasie planuje się utworzenie dwóch rezerwatów przyrody [Strategia 2008]:

„Adamów – Lipiny” - fragment dobrze zachowanej buczyny z domieszką jodły. Żyzne siedlisko lasu świeżego zapewnia bardzo dobre warunki do rozwoju buka. W runie występuje dość licznie kopytnik. Buczyny na terenie Puszczy Kozienickiej należą do rzadkości i nawiązują do dawnych naturalnych zbiorowisk występujących na jej obszarze.

„Czarny Ług” - obszar źródliskowy, odgrywa ważną rolę w stabilizacji warunków wodnych w okolicy. Znajduje się w wododziale trzech rzek - Gzówki, Zwolenki i Zagożdżonki. Centralną część obszaru zajmują ługi (dystroficzne jeziorka) otoczone sosnowymi laskami. Wokół mniejszego zbiornika licznie występuje wełnianka oraz nieco mniejszej ilości pałka ponadto sił, bagno zwyczajne oraz torfowiec. Drugi z ługów jest pozbawiony większych płatów roślinności szuwarowej. Gniazdują tu jednak gatunki ptaków wodno-błotnych np.: perkozek, czernica, głowienka, łyska, zalatują mewa śmieszka, rybitwa czarna, czapla siwa, błotniak

stawowy. W otoczeniu zbiornika spotyka się przepiórkę, srokosza, kruka. Licznie występują żaby oraz ważki.

Zespoły przyrodniczo-krajobrazowe

W gminie projektuje się utworzenie zespołów przyrodniczo-krajobrazowych [Strategia 2008]. Projekt został zapisany w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego.

Obszar „Czarny Lasek – Podgóra” charakteryzuje się dużą różnorodnością środowisk poczynając od wydm, a kończąc na zbiornikach wodnych. Dzięki mozaice środowisk teren ten zasiedlają zróżnicowane zespoły roślin i zwierząt. W jego obrębie wyróżniają się dwa tereny o wysokiej wartości przyrodniczej, tj.:

Ług „Podgóra” - dystroficzne jeziorko w jednym z ostatnich stadiów sukcesji. Wokół widać ślady dawnej eksploatacji torfu (doły potorfowe). W otoczeniu brzoza i karłowate sosny. Spotyka się wełniankę, siedmiopalecznik, żurawinę, rozległe kępiaste turzycowiska. Miejsce jest ostoją ptactwa wodno-błotnego min.: cyranki, cyraneczki, lęgowisko samotnika, perkozka. W sezonie polęgowym pierzowisko kaczek.

„Czarny Lasek” - niewielki zbiornik wodny u podstawy wału wydmy otoczony lasami. Spotyka się tu: pływacza, żurawinę oraz niewielkie ilości bagna zwyczajnego. Obfite stanowisko czermieni błotnej. Miejsce rozrodu płazów między innymi żaby jeziorkowej i trawnej oraz owadów (ważki, motyle).

Użytki ekologiczne

Obecnie na terenie gminy brak jest wytypowanych użytków ekologicznych. W „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Gózd” na terenie gminy wytypowano 13 obiektów do objęcia tą formą ochrony [Strategia 2008]:

- Staw Małęczyn I - niewielki staw położony przy pętli końcowej autobusów komunikacji miejskiej Radomia, naprzeciw szkoły podstawowej. Występuje tatarak, sit, w toni wodnej obficie rogatek. Lęgowisko kokoszki wodnej. Zarybiony, występuje tu okoń, karaś, szczupak i lin. Ze względu na sąsiedztwo ze Szkołą Podstawową może być wykorzystywane w edukacji przyrodniczej i ekologicznej dzieci.
- Staw Małęczyn II - wysychające wskutek melioracji dwa niewielkie stawiki w dolinie okresowego ciekę przedzielone groblą. Występuje tatarak, łączeń baldaszkowy, rdestnica pływająca. Miejsce rozrodu płazów w tym żaby jeziorkowej. W części zachodniej duża kępa tarniny (potencjalne miejsce rozrodu pazurek królowej i innych gatunków owadów), bzu czarnego i róży pomarszczonej oraz trzy grusze polne. Wśród ptaków można spotkać dzierzbę gąsiorka, trznadla i ciemiówkę.
- Oczko wodne „Nowina” - śródpolne oczko wodne o powierzchni lustra ok. 80 m² w szuwarze trzcina, pałka. W otoczeniu sit rozpięzchły i turzyce. Miejsce rozrodu płazów (m. in. żaby jeziorkowej i trawnej), ptaków (rokitniczki) i owadów (ważki). Miejsce niezwykle ważne dla zachowania lokalnej populacji płazów i owadów ze względu na położenie w środowisku silnie przekształconym przez człowieka.
- Oczko wodne „Grzmucin” - położone wśród pól, teren źródłiskowy. Przy brzegu pomnikowy okaz gruszy (270 cm). Wysychające dno dawnego zbiornika porastają łąny kosaćca żółtego, turzyce i tatarak. Miejsce rozrodu żaby jeziorkowej i kumaka. Konieczne wybudowanie zastawki w celu podpiętrzenia wody.

- Wzrostyrowisko „Klwatka Królewska” - sztucznie powstały niewielki zbiornik wodny na miejscu dawnego wzrostyrowiska. Obecnie w wyniku sukcesji ukształtował się dość stabilny ekosystem. Zbiornik porasta pałka szerokolistna, łączy baldaszkowaty, jeżogłówka. Łęgowski kaczk krzyżówki, łyski, żaby jeziorowej i ważek. Strome stoki wzrostyrowiska dobrze nasłonecznione porasta roślinność kserotermiczna m. in. rozchodnik, szczotlika siwa i inne stanowiące miejsce bytowania bogatej entomofauny.
- „Kolonja Wosławice” - stawy we wsi, szuwar z pałki, bardzo liczne żaby (m.in. jeziorowa), nieliczne kumaki.
- „Wosławice I” - oczko wodne przy szosie, teren pofalowany, doły (potorfowe), wypełnione wodą i zarastające częściowo wierzbą osiką i olszą. W otoczeniu, na łące, obfite stanowisko storczyka. Występują: słowik szary, łozówka, zaganiacz, sroka. Z motyli - zawisak półpawik i szlaczkoń sieracznik. Ostoja płazów - liczne żaby zielone.
- „Wosławice II” - oczko wodne przy drodze gruntowej z Kłonówka do Wosławic, porastające pałką, sitem i jeżogłówka. W otoczeniu brzoza, olcha i osika. Miejsce rozrodu żab zielonych.
- „Kuczki – Wieś” - dobrze zachowany fragment łęgu, w otoczeniu pól z bogatą awifauną, ostoja zwierzyńny płowej.
- „Kłonówek Piaszczysty” - śródlądne zarastające dystroficzne jezioro. Wzdłuż brzegu rozległe łany pałki, turzycowisk, wełnianki, torfowca, bagna zwyczajnego, w miejscach suchszych spotyka się łochynię. Spośród ptaków wodno-błotnych gniazdują tu wodnik, błotniak stawowy, kokoszka wodna i potrzos.
- „Karszówka” - dwa stawy - ługi w obszarze źródliskowym Zagożdżonki, Gzówki i Zwolenki. Wokół zbiorników licznie występuje wełnianka (łanowo), pałka, torfowiec, czermień błotna, siedmiopalecznik. Przed przeprowadzonymi melioracjami gniazdowały tu gatunki chronione m. in. jedna z nielicznych w dawnym woj. radomskim kolonia rybitwy czarnej i mowy śmieszki, ponadto łyska, głowienka, krzyżówka i potrzos. Zbiorniki stanowiły ważną ostoję o randze lokalnej, konieczne jest więc przywrócenie poprzedniego stanu wód w zbiornikach.
- „Pło” - jedyne w całej gminie jezioro dystroficzne (ług) w ostatnim stadium sukcesji całkowicie pokryte płem i porośnięte samosiewami sosny. Występuje bagnica torfowa, żurawina błotna i przygielka biała.
- „Kuczki Duże” - dwa niewielkie stawy na skraju wsi w otoczeniu wydm i lasu. Większy staw porasta dość licznie pałka. Gniazdują tu: kokoszka wodna, łyska, krzyżówka, licznie spotykane żaby zielone. Drugi staw mniejszy, słabo rozwinięty szuwar liczniej występują wełnianka oraz czermień błotna, przy brzegu torfowiec i płwacz.
- „Tarnina”- pas tarniny długości ok. 20 m szerokości 5-6 m ostoja licznych bezkręgowców oraz drobnych zwierząt kręgowych [Strategia 2008].

2.8.7. Wnioski

Środowisko przyrodnicze na terenie gminy jest chronione przepisami ogólnymi i prawem miejscowym. Realizacja strategicznych planów gminy musi uwzględniać uwarunkowania

środowiskowe. Do szczególnie chronionych terenów gminy Gózd należy Kozienicki Park Krajobrazowy ze względu na wyróżniający się krajobraz o zróżnicowanych ekosystemach, a także pełnionej funkcji korytarzy ekologicznych.

Różnorodność funkcji jaką pełnią lasy (ekologiczne) oraz poziom lesistości gminy i potrzeba racjonalizacji struktury użytkowania ziemi (zagospodarowanie gruntów małoпрzydatnych do produkcji rolniczej) wskazują na potrzebę i konieczność zwiększenia powierzchni leśnej.

Do czynników mogących wpływać na zmiany stanu drzewostanu należy zaliczyć warunki atmosferyczne panujące w ostatnich latach (wysokie temperatury, zmienny poziom opadu atmosferycznego).

2.9. Nadzwyczajne zagrożenia środowiska

Zagrożenia dla środowiska naturalnego mogą stanowić również awarie lub katastrofy. Potencjalne zagrożenie na terenie gminy Gózd stwarzają:

- transport drogą krajową i wojewódzką (w tym materiałów niebezpiecznych),
- okresowe i miejscowe zanieczyszczenia wód rzek i zbiorników wodnych,
- stacje paliw płynnych i gazowych.

Najbardziej realne zagrożenie dla środowiska stwarzają awarie w transporcie drogowym (droga krajowa nr 12 i wojewódzka nr 699) i możliwość wystąpienia zdarzeń drogowych skutkujących wyciekiem substancji toksycznych i niebezpiecznych o właściwościach palnych i wybuchowych np.: przewóz kwasu chloru, etyliny, oleju opałowego itp. Na terenie gminy znajdują się także stacje paliw płynnych i gazowych, które również stwarzają nadzwyczajne zagrożenie dla środowiska.

W Starostwie Powiatowym w Radomiu funkcjonuje Powiatowy Zespół Reagowania Kryzysowego, w zakresie jego obowiązków jest monitorowanie potencjalnych zagrożeń, przeciwdziałanie im oraz koordynacja działań m.in. na terenie gminy Radomia.

3. CELE KIERUNKI DZIAŁAŃ I ZADANIA W ZAKRESIE OCHRONY ŚRODOWISKA W GMINIE GÓZD

3.1. Cele i kierunki działań polityki ekologicznej

Kierunki działań polityki ekologicznej państwa

Kierunkami działań Polityki Ekologicznej Państwa w latach 2009 - 2012 z uwzględnieniem perspektywą do roku 2016 :

1. Kierunki działań systemowych
2. Ochrona zasobów naturalnych
3. Poprawa jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego

Cele wojewódzkiej polityki ekologicznej.

Celem nadrzędnym polityki ekologicznej województwa mazowieckiego jest: „Ochrona walorów przyrodniczych i poprawa standardów środowiska”

Cele główne dla Województwa Mazowieckiego :

- Zmniejszenie zanieczyszczeń środowiska (dotyczy wód powierzchniowych i podziemnych, gleb, odpadów, powietrza atmosferycznego, hałasu i promieniowania elektromagnetycznego).
- Zrównoważone wykorzystanie materiałów, wody i energii.
- Rozwój proekologicznych form działalności w gospodarce (w szczególności w rolnictwie, transporcie i eksploatacji kopalin).
- Utworzenie spójnego systemu obszarów chronionych, ochronę ekosystemów cennych pod względem przyrodniczym, ochronę i rozwój ekosystemów leśnych.
- Poprawę bezpieczeństwa ekologicznego (w zakresie ochrony przed powodzią, suszą, osuwiskami i pożarami, a także zmniejszenia ryzyka związanego z transportem substancji niebezpiecznych oraz występowaniem awarii przemysłowych).
- Wzrost poziomu wiedzy ekologicznej (w zakresie edukacji ekologicznej).

Misja Powiatu Radomskiego :

POWIAT RADOMSKI TO OBSZAR ZRÓWNOWAZONEGO ROZWOJU, ZAPEWNIAJĄCY STAŁĄ POPRAWĘ JAKOŚCI ŻYCIA MIESZKAŃCÓW, CHRONIĄCY ZASOBY ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO I DZIEDZICTWA KULTUROWEGO, WSPIERAJĄCY DALSZY ROZWÓJ FUNKCJI OSADNICZEJ, GOSPODARCZEJ I TURYSTYCZNO-REKREACYJNEJ

Cele strategiczne dla Powiatu Radomskiego

- Wzrost konkurencyjności gospodarki, zatrudnienia i przedsiębiorczości mieszkańców
- Rozwój usług społecznych oraz tworzenie społeczeństwa obywatelskiego i informacyjnego

Cele operacyjne dla Powiatu Radomskiego :

- Likwidacja niedoborów w sferze infrastruktury technicznej oraz ochrona środowiska przyrodniczego
- Poprawa efektywności i specjalizacji sektora rolnego
- Rozwój aktywnych form przeciwdziałania bezrobociu
- Rozwój infrastruktury turystycznej
- Promocja walorów i zasobów Powiatu
- Podniesienie poziomu wykształcenia, wiedzy i umiejętności praktycznych mieszkańców
- Poprawa stanu zdrowia mieszkańców oraz pomocy społecznej
- Poprawa stanu bezpieczeństwa i porządku publicznego
- Wspieranie działań na rzecz integracji i aktywizacji prospołecznej mieszkańców
- Edukacja ekologiczna i promocja proekologicznego stylu życia mieszkańców
- Upowszechnienie technologii informacyjnych i komunikacyjnych
- Poprawa jakości pracy Starostwa Powiatowego w Radomiu i powiatowych jednostek organizacyjnych

Cele polityki ekologicznej dla Powiatu Radomskiego

Cele strategiczne dla Powiatu Radomskiego w zakresie ochrony środowiska:

- Wzrost konkurencyjności gospodarki, zatrudnienia i przedsiębiorczości mieszkańców
- Rozwój usług społecznych oraz tworzenie społeczeństwa obywatelskiego i informacyjnego

Cele operacyjne dla Powiatu Radomskiego w zakresie ochrony środowiska:

- Likwidacja niedoborów w sferze infrastruktury technicznej oraz ochrona środowiska przyrodniczego
- Poprawa efektywności i specjalizacja sektora rolnego
- Rozwój infrastruktury turystycznej
- Promocja walorów i zasobów Powiatu
- Edukacja ekologiczna i promocja proekologicznego stylu życia mieszkańców

3.2. Analiza SWOT dla środowiska w gminie Gózd

W ramach opracowania aktualizacji Programu ochrony środowiska dla gminy Gózd sporządzono analizę SWOT dla sfery ekologicznej gminy na podstawie zapisów zawartych w Strategii Rozwoju Gminy Gózd [2008] :

Tabela 32. Mocne i słabe strony sfery ekologicznej gminy Gózd

Mocne strony	Słabe strony
✓ dobrze rozwinięta sieć dróg gminnych i powiatowych,	✓ zły stan nawierzchni części dróg na terenie gminy,
✓ bardzo dobre połączenia komunikacyjne – droga krajowa nr 12,	✓ niepełne skanalizowanie gminy,
	✓ brak przydomowych oczyszczalni ścieków na terenach wiejskich,
	✓ wzrost liczby transportu indywidualnego, który

✓ pełne zwodociągowanie gminy, ✓ rozpoczęty proces skanalizowania gminy, ✓ funkcjonowanie 2 oczyszczalni ścieków w gminie, ✓ sieć gazowa na terenie gminy, ✓ system segregacji odpadów.	- wpływa na wzrost skali zagrożeń bezpieczeństwa na drogach, ✓ miejscowe braki oświetlenia drogowego, ✓ niedostateczna długość chodników, ✓ brak oznakowanych tras rowerowych, ✓ brak selektywnej zbiórki odpadów, ✓ problem „dzikich wysypisk” ✓ większość gleb o klasyfikacji IV-VI.
---	--

Źródło: Strategia 2008

3.3. Cele i działania w zakresie ochrony środowiska dla Gminy Gózd

3.3.1. Założenia Strategii Rozwoju Gminy Gózd

Misja Gminy Gózd:

GMINA GÓZD TO MIEJSCE O DUŻYM POTENCJALE SPOŁECZNO-EKONOMICZNYM GWARANTUJĄCYM MIESZKAŃCOM WYSOKI STANDARD ŻYCIA, GDZIE ROZWÓJ PRZEDSIĘBIORCZOŚCI PRZEKŁADA SIĘ NA WZROST GOSPODARCZY I LIKWIDACJĘ ZJAWISKA BEZROBOCIA

Przedstawiona w pierwszej części niniejszego Programu analiza stanu środowiska w gminie Gózd oraz zgromadzony w tym przedmiocie materiał wykazuje częściową aktualność zadań przyjętych w pierwszej edycji Programu ochrony środowiska dla gminy Gózd. Zmiany w obszarze celów wynikają ze zmian wprowadzonych do programów wyższych szczebli samorządu oraz uwzględniają zadania zrealizowane w ciągu ostatnich 4 lat.

3.4. Cele strategiczne, programy i zadania Programu ochrony środowiska dla Gminy Gózd

Poszczególne cele i zadania stanowią podstawowe kierunki rozwoju gminy w oparciu o wytyczne określone na szczeblach tj. krajowym, wojewódzki i powiatowym.

Tabela 33. Cele, programy i zadania Programu ochrony środowiska dla gminy Gózd

Cele	Programy	Zadania
UNOWOCZEŚNIENIE INFRASTRUKTURY DROGOWEJ I TECHNICZNEJ	Udoskonalenie układu komunikacyjnego i infrastruktury drogowej	Budowa, rozbudowa i modernizacja dróg gminnych
		Budowa i modernizacja sieci oświetlenia ulicznego oraz oznakowania w gminie
		Budowa i modernizacja chodników w ciągu dróg gminnych,
		Budowa ścieżek rowerowych
		Budowa parkingu dla samochodów osobowych i ciężarowych
		Współpraca z władzami powiatowymi i wojewódzkim w zakresie modernizacji dróg
	Rozwój systemów infrastruktury technicznej	Opracowanie i realizacja programu systemu kanalizacji sanitarnej na terenie gminy
		Rozbudowa oczyszczalni ścieków spowodowanej podłączeniem większej liczby użytkowników
		Likwidacja nielegalnych wysypisk odpadów komunalnych
		Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków na terenach nie objętych siecią kanalizacyjną
		Sprawny i efektywny system odprowadzania i utylizacji ścieków
		Sprawny i efektywny system gospodarki odpadami
		Rozbudowa i modernizacja sieci telekomunikacyjnej i energetycznej

INWESTYCJE I ZACHOWANIA PRZYJAZNE ŚRODOWISKU PRZYRODNICZENIU I KULTUROWEMU	Modernizacja systemów grzewczych	Pełny proces zgazyfikowania obszaru gminy
		Modernizacja kotłowni ciepłowniczych w budynkach użyteczności publicznej przekształcając je na kotłownie ekologiczne
		Rozpowszechnianie wykorzystywania alternatywnych źródeł energii i biomasy
		Popularyzacja ekologicznych technologii i systemów grzewczych
	Edukacja ekologiczna mieszkańców	Popularyzacja wiedzy ekologicznej wśród dzieci (ochrona środowiska jako przedmiot nauczania w placówkach oświatowych)
		Współdziałanie z mieszkańcami w zakresie budowy infrastruktury chroniącej środowisko (ścieżki rowerowe i piesze)
		Organizacja imprez, wystaw i konkursów aktywizujących społeczność lokalną do troski o środowisko naturalne
		Wprowadzenie programu selektywnej zbiórki odpadów komunalnych
		Likwidacja „dzikich wysypisk”
		Czynne uczestnictwo dzieci i młodzieży w akcjach ekologicznych mających na celu poprawę stanu środowiska naturalnego (sprzątanie świata, dzień ziemi, itp.)
	Ochrona dziedzictwa kulturowego i bogactwa przyrodniczego	Utworzenie projektowanych rezerwatów przyrody
		Opracowanie i wdrożenie systemu pomiaru zanieczyszczeń powietrza głównie przy drodze krajowej nr 12
		Utrzymywanie w czystości zbiorników i cieków wodnych
		Opracowanie wspólnie z władzami Starostwa Powiatowego w Radomiu i rolnikami mapy terenów pod zalesienia
		Program rozwoju małej retencji
		Program modernizacji systemu melioracyjnego na terenie gminy
	Profesjonalna oferta promocyjna walorów turystycznych gminy	Wyznaczenie terenów pod działalność turystyczną i rekreacyjną
		Promocja agroturystyki i turystyki aktywnej
		Oznakowanie ścieżek rowerowych i pieszych
		Wyznaczenie szlaków do turystyki konnej
		Określenie i promocja produktu turystycznego gminy

Źródło: Strategia 2008

4. PLAN DZIAŁAŃ NA LATA 2010 - 2013

4.1. Założenia planu działań na lata 2010 - 2013

Po przeprowadzeniu szeregu analiz dotyczących stanu środowiska naturalnego oraz jego zagrożeń w gminie Gózd można przedstawić priorytetowe zadania inwestycyjne na lata 2010 - 2013, które zostały ujęte w *Programie* dotyczą:

- *ochrony powietrza atmosferycznego*
- *ograniczenia hałasu i promieniowania elektromagnetycznego*
- *zasobów wodnych i gospodarki wodno - ściekowej*
- *ochrony powierzchni ziemi*
- *gospodarki odpadami*
- *środowiska przyrodniczego, ochrony przyrody i zasobów naturalnych*
- *edukacji ekologicznej i propagacji działalności proekologicznej*

Dla zrealizowania tych działań konieczne będzie wsparcie budżetu Gminy środkami z zewnątrz. Pozostałe działania, o mniejszych nakładach finansowych, dotyczą:

- zwiększenia świadomości ekologicznej mieszkańców,
- wprowadzenia rozwiązań promujących ekologiczne technologie.

Zadania zmierzające do poprawy jakości środowiska są kosztownymi inwestycjami. Zadania te dotyczą przede wszystkim budowy, rozbudowy lub modernizacji systemów infrastruktury technicznej. Znaczna część zadań to działania organizacyjne – wymagające mniejszych nakładów finansowych. Zadania te mogą być realizowane przy współpracy samorządu gminnego i instytucji działających w sektorze gospodarki komunalnej, placówkami oświatowymi, organizacjami pozarządowymi itp.

4.1.1. Ochrona powietrza atmosferycznego

Realizacja głównych zadań w ochronie powietrza dotyczyć będzie:

- zgazyfikowania gminy
- termomodernizacji budynków użytku publicznego i użytkowników indywidualnych
- budowy / modernizacji sieci dróg gminnych
- popularyzacji zmniejszenia zapotrzebowania na energię na korzyść np. produkcji energii z odnawialnych zasobów energetycznych (np. program wykorzystania biomasy do celów grzewczych, adresowany do jednostek organizacyjnych Gminy oraz do odbiorców indywidualnych na jej terenie, termomodernizacja obiektów jednostek organizacyjnych Gminy)
- popularyzacji ekologicznych technologii i systemów grzewczych
- modernizacja sieci elektroenergetycznej.

4.1.2. Ograniczenie hałasu i promieniowania elektromagnetycznego

Realizacja głównych zadań w ograniczaniu hałasu dotyczyć winna :

- likwidacji źródeł hałasu przez tworzenie stref wolnych od transportu, ograniczenie szybkości ruchu
- wykorzystywania planowania przestrzennego dla rozdzielania potencjalnych źródeł hałasu od terenów mieszkaniowych
- modernizacji nawierzchni dróg gminnych
- wprowadzania zieleni izolacyjnej przy drogach
- poprawy izolacji budynków mieszkalnych (poprzez wymianę okien)
- budowy ekranów akustycznych (droga krajowa).

Realizacja głównych zadań w ograniczaniu hałasu dotyczyć będzie :

- wdrożenia systemu monitoringu pól elektromagnetycznych i prowadzenie baz danych.

4.1.3. Zasoby wodne i gospodarka wodno - ściekowa

Z zadań inwestycyjnych na terenie gminy w sferze ochrony wód powinny być zrealizowane przede wszystkim :

- budowa oczyszczalni przydomowych
- rozbudowa kanalizacji sanitarnej
- rozbudowa sieci wodociągowej
- wykorzystanie zasobów wód podziemnych wyłącznie dla zaopatrzenia ludności w wodę pitną
- racjonalne stosowanie nawozów naturalnych i sztucznych, w celu poprawy jakości wód powierzchniowych i podziemnych
- wspieranie budowy szczelnych zbiorników na gnojowicę i/lub gnojówkę oraz płyt obornikowych w gospodarstwach rolnych prowadzących hodowlę zwierząt
- likwidacja nielegalnych zrzutów ścieków

4.1.4. Ochrona powierzchni ziemi

W zakresie ochrony powierzchni ziemi szczególne znaczenie w rozpatrywanym okresie zostało przypisane realizacji następujących zagadnień :

- ochrona gleby przed erozją wietrzną i zakwaszaniem
- ograniczanie spływu zanieczyszczeń azotowych ze źródeł rolniczych
- popieranie rolnictwa ekologicznego i integrowanego
- waloryzacja terenów pod względem ich przydatności do produkcji zdrowej żywności oraz promocja takiej żywności,
- zagospodarowanie gleb w sposób, który odpowiada w pełni ich przyrodniczym walorom i klasie bonitacyjnej
- zmiana istniejących gospodarstw rolnych na potrzeby agroturystyki.

4.1.5. Gospodarka odpadami

W zakresie gospodarki odpadami szczególne znaczenie w rozpatrywanym okresie zostało przypisane realizacji następujących zagadnień :

- zapobieganie i ograniczanie ilości wytwarzanych odpadów
- wprowadzenie systemu selektywnej zbiórki odpadów w celu osiągnięcia odpowiednich poziomów odzysku i recyklingu oraz limitów odzysku i recyklingu odpadów
- utworzenie Punktu Dobrowolnego Gromadzenia Odpadów w miejscowości Klwatka
- wdrożenie programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest
- likwidacja i unieszkodliwianie azbestu i wyrobów zawierających azbest
- eliminacja praktyk nielegalnego składowania odpadów i likwidacja „dzikich wysypisk odpadów”.

4.1.6. Ochrona przyrody i zasobów naturalnych

Działania z zakresu ochrony przyrody obejmują wszystkie powyżej przedstawione plany. W latach 2010 - 2013 na terenie gminy działania w zakresie ochrony przyrody powinny obejmować:

- realizację programu zalesień
- ochronę istniejących zbiorników wodnych i zachowanie istniejących terenów podmokłych, torfowisk, oczek wodnych, itp.
- wykorzystanie walorów przyrodniczych dla rozwoju agroturystyki
- ochronę zasobów leśnych (utrzymanie wielofunkcyjności lasów i wzmożenie ich ochrony oraz korzystnego oddziaływania na środowisko - zwiększenie funkcji wodochronnej i klimatotwórczej)

4.1.7. Edukacja ekologiczna i propagacja działalności proekologicznej

W ramach przedmiotowego zadania będą realizowane w szczególności następujące zadania:

- udział władz samorządowych i społeczeństwa w procesie edukacji ekologicznej
- dostosowanie form edukacji ekologicznej do potrzeb różnych grup społecznych
- popularyzacja zasad Dobrej Praktyki Rolniczej
- współpraca z organizacjami pozarządowymi i lokalnymi samorządami itp.
- propagacja wykorzystania alternatywnych źródeł energii i biopaliw
- podnoszenie świadomości społeczeństwa związanej z występowaniem źródeł promieniowania i ich oddziaływania (poprzez media).
- organizowanie akcji promocyjnych i konkursów w zakresie efektywności energetycznej
- kształtowanie proekologicznych wzorców konsumpcji w gospodarstwie domowym prowadzących do zmniejszenia ilości odpadów i ich segregacji.
- popularyzacja oszczędzania wody, ochrony przed hałasem oraz zrównoważonego rozwoju
- działania na rzecz wzrostu świadomości ekologicznej społeczności lokalnych, władz szczebla lokalnego w zakresie zrozumienia celów ochrony przyrody i różnorodności biologicznej,
- stałe podejmowanie działań informacyjnych, promocyjnych, edukacyjnych w formie audycji i publikacji podnoszenie świadomości mieszkańców gminy w dziedzinie ochrony

środowiska poprzez prowadzenie kampanii informacyjno – edukacyjnej w środkach masowego przekazu, kursów, szkoleń, wystaw, konkursów, imprez masowych m.in.

- upowszechnienie w społeczeństwie wiedzy o ochronie przyrody i lasów, jak też roli zadrzewień
- współpraca z sąsiednimi gminami w zakresie ochrony środowiska
- promocja agroturystyki i turystyki (produktu gminy).

5. ZARYS PLANU DZIAŁAŃ NA LATA 2014 – 2017

5.1. Założenia planu działań na lata 2014 – 2017

Założeniem planu działań na lata 2014 – 2017 jest kontynuacja realizacji określonych celów, w tym rozpoczętych we wcześniejszym okresie. Przed przystąpieniem do tego etapu gmina powinna mieć już opracowane szczegółowe plany działań dla poszczególnych inwestycji, przygotowaną dokumentację i niezbędne pozwolenia oraz zabezpieczone środki – własne i zewnętrzne – na realizację zamierzeń.

Konieczna jest kontynuacja działań z zakresu: ochrony wód, powietrza atmosferycznego, ograniczenie hałasu i promieniowania elektromagnetycznego, zasobów wodnych i gospodarki wodno – ściekowej, ochrony powierzchni ziemi, gospodarki odpadami, ochrony przyrody i zasobów naturalnych oraz edukacji ekologicznej i propagacji działalności proekologicznej, prowadzonych w latach 2010 – 2013.

Sz szczególnie ważnym zadaniem jest rozbudowa systemu oczyszczania ścieków oraz wprowadzenie docelowego systemu gospodarki odpadami.

5.1.1. Ochrona powietrza atmosferycznego

Działania z zakresu ochrony powietrza, przewidywane na lata 2014 – 2017 obejmują kontynuację zadań dotyczących zastosowania odnawialnych źródeł energii, termomodernizacji budynków, modernizacji i zmiany źródeł ciepła oraz rozbudowę sieci gazociągowych. Ponadto przewidywane jest wprowadzanie technologii elektrooszczędnych.

5.1.2. Ograniczenie hałasu i promieniowania elektromagnetycznego

Dokonanie wiarygodnej oceny narażania społeczeństwa na ponadnormatywny hałas i promieniowanie elektromagnetyczne, podjęcie kroków dla zmniejszenia tego zagrożenia tam, gdzie jest ono największe. Działania z zakresu ograniczenia hałasu przewidują kontynuację modernizacji sieci dróg na terenie gminy i kontynuację izolacji budynków mieszkalnych od hałasu komunikacyjnego, a także stopniowe eliminowanie z użytkowania pojazdów wyeksploatowanych.

W zakresie ograniczenia promieniowania elektromagnetycznego wprowadzenie do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego zapisów poświęconych ochronie przed polami elektromagnetycznymi z wyznaczeniem stref ograniczonego użytkowania m.in. wokół urządzeń elektroenergetycznych, radiokomunikacyjnych i radiolokacyjnych, gdzie jest rejestrowane przekroczenie dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych oraz monitorowanie zasięgu ich oddziaływania.

5.1.3. Zasoby wodne i gospodarka wodno – ściekowa

Działania w latach 2014 – 2017 zakładają dalszą optymalizację zużycia wody, a nadto modernizację ujęć wody. W tym okresie planowane są przedsięwzięcia inwestycyjne, zakładające kontynuowanie ochrony wód poprzez rozbudowę kanalizacji sanitarnej i budowę oczyszczalni przydomowych.

5.1.4. Ochrona powierzchni ziemi

Działania w latach 2014 – 2017 przewidują ochronę gleby przed degradacją, rozwój rolnictwa ekologicznego i gospodarstw agroturystycznych oraz upraw odpowiadających lokalnym uwarunkowaniom terenowym.

5.1.5. Gospodarka odpadami

Podstawowym założeniem planu gospodarki odpadami na lata 2014 – 2017 jest doskonalenie systemu selektywnej zbiórki odpadów w celu osiągnięcia odpowiednich poziomów odzysku i recyklingu dla osiągnięcia odpowiednich limitów odzysku i recyklingu odpadów, realizację programu usuwania azbest i wyrobów zawierających azbest.

5.1.6. Edukacja ekologiczna i propagacja działalności proekologicznej

W ramach edukacji i propagacji działalności na terenach wiejskich w szczególności popularyzacja odnawialnych źródeł energii, a nadto na wszystkich poziomach edukacji ekologicznej oraz upowszechnianie zasad Dobrej Praktyki Rolniczej i rolnictwa ekologicznego.

5.1.7. Ochrona przyrody i zasobów naturalnych

Działania w zakresie ochrony przyrody będą obejmowały kontynuację upowszechniania biologicznych i ekologicznych metod ochrony lasów, ochronę zasobów leśnych, wykorzystanie walorów przyrodniczych dla rozwoju turystyki, agroturystyki i rekreacji.

W poniższym zestawieniu tabelarycznym wykazano zadania priorytetowe do realizacji w ramach *Programu* w latach 2010 – 2013 oraz 2014 – 2017.

Tabela 34. Zestawienie zadań priorytetowych dla Gminy Gózd na lata 2010 – 2013 i lata 2014 – 2017 w układzie działań

- **Cel strategiczny – Unowocześnienie infrastruktury drogowej i technicznej**
Program – Udoskonalenie układu komunikacyjnego i infrastruktury drogowej

Zadania priorytetowe na lata 2010 – 2013			
L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Opracowanie aktualizacji programu ochrony środowiska	Gmina	Środki własne

Zadania priorytetowe na lata 2010 – 2013			
L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Budowa/modernizacja dróg gminnych Małęczyn – Grzmucin, Kłonów	Gmina	Środki własne RPO Środki

Zadania priorytetowe na lata 2014 – 2017			
L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Modernizacja dróg gminnych - kontynuacja	Gmina	Środki własne RPO Środki

2.	Modernizacja oświetlenia ulicznego	Gmina	Środki własne, RPO, Środki pomocowe
----	------------------------------------	-------	--

Program – Rozwój systemów infrastruktury

Zadania priorytetowe na lata 2010 – 2013			
L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Rozbudowa kanalizacji wraz z budową oczyszczalni przydomowych w miejscowościach Grzmucin, Kłonów, Kłonówek Kolonia, Kłonów Wieś	Gmina	Środki własne RPO Środki pomocowe

Zadania priorytetowe na lata 2014 – 2017			
L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Budowa kanalizacji sanitarnej z przydomowymi oczyszczalnią ścieków - kontynuacja	Gmina	Środki własne RPO Środki pomocowe

Zadania priorytetowe na lata 2014 – 2017			
L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Modernizacja ujęć wody	Gmina	Środki własne RPO Środki pomocowe

Zadania na lata 2010 – 2013			
L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Rozwój selektywnej zbiórki odpadów w gminie	Gmina	Środki własne RPO Środki pomocowe
2.	Realizacja programu eliminowania wyrobów zawierających azbest	Powiat, Gmina, właściciele	Środki własne RPO Środki pomocowe
3.	Utworzeniu Punktu Dobrowolnego Gromadzenia Odpadów w Klwatce	Gmina	Środki własne RPO Środki pomocowe

Zadania priorytetowe na lata 2014 – 2017			
L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Realizacja zadań ujętych w planie gospodarki odpadami	Gmina	Środki własne RPO Środki pomocowe
2.	Zwiększanie odzysku odpadów w wyniku wstępnej segregacji	Gmina	Środki własne RPO Środki pomocowe
3.	Realizacja programu eliminowania wyrobów zawierających azbest	Gmina	Środki własne RPO Środki pomocowe

Zadania priorytetowe na lata 2010 – 2017			
L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Założenia do planu zagospodarowania w energię elektryczną	Gmina	Środki własne RPO Środki pomocowe
2.	Opracowanie planu remontów inwestycyjnych	Gmina	Środki własne RPO Środki pomocowe

Program – Modernizacja systemów grzewczych

Zadania priorytetowe na lata 2010 – 2013			
L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Rozbudowa sieci gazociągowych na terenie gminy	Zakład gazowniczy, Gmina	Środki własne RPO Środki pomocowe

Zadania priorytetowe na lata 2014 – 2017			
L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Budowa sieci gazociągowych na terenie gminy - kontynuacja	Zakład gazowniczy Gmina	Środki własne RPO Środki pomocowe

Zadania priorytetowe na lata 2014 – 2017			
L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Modernizacja systemów grzewczych w budynkach jednostek organizacyjnych gminy	Gmina	Środki własne RPO Środki pomocowe

Zadania priorytetowe na lata 2010 – 2013			
L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Termmodernizacja budynków w gospodarstwach indywidualnych	Właściciele	Środki własne Środki pomocowe

Zadania priorytetowe na lata 2014 – 2017			
L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Termmodernizacja budynków w gospodarstwach indywidualnych - kontynuacja	Właściciele	Środki własne Środki pomocowe

Zadania priorytetowe na lata 2010 – 2013			
L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Opracowanie programu popularyzacji budowy nowoczesnych ekologicznych kotłowni	RZE Gmina	Środki własne RPO Środki pomocowe
2.	Modernizacja kotłowni ciepłowniczych w obiektach jednostek organizacyjnych Gminy	Gmina	Środki własne RPO Środki pomocowe
3.	Budowa kotłowni ekologicznych w obiektach jednostek organizacyjnych Gminy	Gmina	Środki własne RPO Środki pomocowe

Zadania priorytetowe na lata 2014 – 2017			
L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Budowa kotłowni ekologicznych w gospodarstwach indywidualnych	Właściciele	Środki własne Środki pomocowe

Zadania priorytetowe na lata 2010 – 2013			
L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Opracowanie założeń do planu zaopatrzenia gminy w energię elektryczną	Gmina	Środki własne
2.	Opracowanie harmonogramu modernizacji i rozbudowy sieci elektro - energetycznych	Gmina	Środki własne Środki pomocowe

Zadania priorytetowe na lata 2010 – 2013			
L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Opracowanie programu popularyzacji alternatywnych źródeł energii i biopaliw	Powiat, Gmina	Środki własne RPO Środki pomocowe

• **Cel strategiczny – Inwestycje i zachowania przyjazne środowisku przyrodniczemu o kulturowemu**

Program – Edukacja ekologiczna mieszkańców

Zadania priorytetowe na lata 2010 – 2016			
L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Opracowanie planu szkoleń i kursów dla popularyzacji rolnictwa ekologicznego	Ośrodek Doradztwa Rolniczego Gmina	Środki własne RPO Środki pomocowe
2.	Organizowanie szkoleń i kursów z zakresu rolnictwa ekologicznego	Ośrodek Doradztwa Rolniczego Gmina	Środki własne RPO Środki pomocowe

Zadania priorytetowe na lata 2010 – 2013			
L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Opracowanie gminnego programu wspierania modernizacji gospodarstw dla potrzeb agroturystyki	Gmina	Środki własne

Zadania priorytetowe na lata 2014 – 2017			
L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Realizacja gminnego programu wspierania modernizacji gospodarstw dla potrzeb agroturystyki	Rolnicy	Środki własne

Zadania priorytetowe na lata 2010 – 2013			
L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Realizacja programów edukacyjnych dla dzieci, młodzieży i dorosłych	Powiat, Gmina	Środki własne RPO Środki pomocowe

Zadania priorytetowe na lata 2010 – 2017			
L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Likwidacja „dzikich wysypisk odpadów”	Gmina	Środki własne

Program – Ochrona dziedzictwa kulturowego i bogactwa przyrodniczego

Zadania priorytetowe na lata 2010 – 2013			
L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Poprawa jakości produktów w gospodarstwach ekologicznych – uzyskanie odpowiednich certyfikatów	Rolnicy	Środki rolników Środki pomocowe

Zadania priorytetowe na lata 2014 – 2017			
L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Poprawa jakości produktów w gospodarstwach ekologicznych – uzyskanie odpowiednich certyfikatów – kontynuacja	Rolnicy	Środki rolników Środki pomocowe

Zadania priorytetowe na lata 2010 – 2013			
L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków

1.	Opracowanie gminnego programu restrukturyzacji produkcji rolnej	Gmina	Środki własne
----	---	-------	---------------

Zadania priorytetowe na lata 2014 – 2017			
L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Realizacja gminnego programu restrukturyzacji produkcji rolnej	Rolnicy	Środki własne

Zadania priorytetowe na lata 2010 – 2013			
L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Analiza możliwości rozwoju przetwórstwa w gminie	Gmina	Środki własne
2.	Opracowanie programu wspierania rozwoju przetwórstwa w gminie	Gmina	Środki własne

Zadania priorytetowe na lata 2014 – 2017			
L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Realizacja programu wspierania rozwoju przetwórstwa w gminie	Gmina	Środki własne RPO Środki pomocowe

Zadania priorytetowe na lata 2010 – 2013			
L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Opracowanie programu promowania produkcji ekologicznej	Gmina	Środki własne
2.	Promowanie zasad Kodeksu Dobrej Praktyki Rolniczej	Gmina Ośrodek Doradztwa Rolniczego	Środki własne RPO Środki pomocowe

Zadania priorytetowe na lata 2014 – 2017			
L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Realizacja gminnego programu promowania produkcji ekologicznej	Gmina	Środki własne
2.	Promowanie zasad Kodeksu Dobrej Praktyki Rolniczej - kontynuacja	Gmina Ośrodek Doradztwa Rolniczego	Środki własne RPO Środki pomocowe

Zadania priorytetowe na lata 2010 – 2013			
L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Inwentaryzacja terenów pod zalesienie	Gmina	Środki własne
2.	Opracowanie uproszczonych planów urządzania lasów	Powiat	Środki własne
3.	Zalesienie gruntów na terenie gminy	Lasy państwowe, właściciele	Środki rolników Środki pomocowe

Zadania priorytetowe na lata 2014 – 2017			
L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Kontynuacja zalesienia gruntów na terenie gminy	Lasy Państwowe właściciele	Środki własne Środki pomocowe

Program – Profesjonalna oferta walorów turystycznych gminy

Zadania priorytetowe na lata 2010 – 2013			
L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Promocja agroturystyki i turystyki aktywnej	Gmina	Środki własne
2.	Opracowanie raportu o stanie bazy turystyczno-rekreacyjnej na terenie gminy	Gmina	Środki własne
3.	Opracowanie gminnego planu wspierania obszarów atrakcyjnych turystycznie	Gmina	Środki własne

Zadania priorytetowe na lata 2010 – 2013			
L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Wyznaczenie szlaków turystyki konnej	Gmina	Środki własne RPO Środki pomocowe
2.	Oznakowanie ścieżek rowerowych i pieszych	Gmina	Środki własne

Zadania priorytetowe na lata 2010 – 2013			
L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Realizacja gminnego planu wspierania obszarów atrakcyjnych turystycznie	Gmina	Środki własne

6. ZARZĄDZANIE OCHRONĄ ŚRODOWISKA

6.1. Ogólne zasady zarządzania ochroną środowiska

Zarządzanie ochroną środowiska powinno opierać się na następujących zasadach, wynikających z polityki ekologicznej Polski i Unii Europejskiej:

- zasada przezorności
- zasada integracji polityki ekologicznej z politykami sektorowymi
- zasada równego dostępu do środowiska przyrodniczego
- zasada regionalizacji
- zasada uspołecznienia
- zasada „zanieczyszczający płaci”
- zasada prewencji
- zasada stosowania najlepszych dostępnych technik (BAT)
- zasada subsydiarności
- zasada skuteczności ekologicznej i efektywności ekonomicznej.

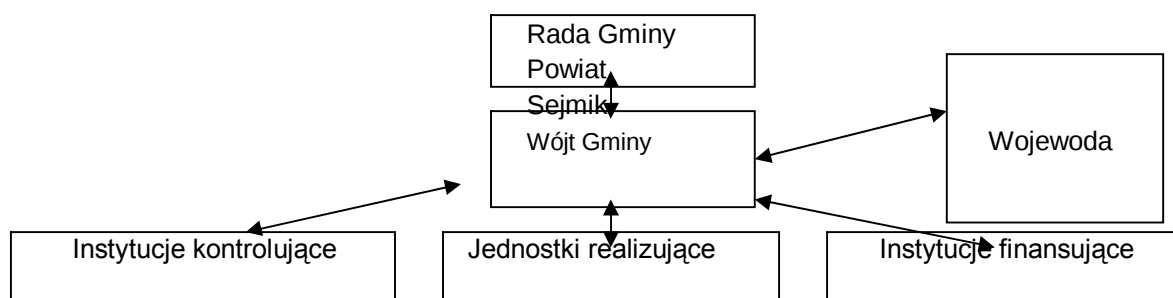
Na szczeblu gminy zarządzanie ochroną środowiska dotyczy zadań własnych gminy oraz koordynacji zadań realizowanych przez, jednostki organizacyjne, podmioty gospodarcze - uznanych za ważne dla stanu środowiska naturalnego w gminie.

W realizacji programu uczestniczą:

- podmioty prowadzące działania organizacyjne i zarządzające programem,
- podmioty uczestniczące w realizacji poszczególnych zadań,
- jednostki kontrolujące realizację programu oraz efekty,
- mieszkańcy powiatu, jako końcowy beneficjent programu.

Organem odpowiedzialnym za realizację programu jest Wójt Gminy, zobowiązany do składania cyklicznych raportów Samorządowi Gminy. Realizacja programu wymaga współdziałania z organami administracji rządowej i samorządowej (szczebla wojewódzkiego, powiatowego oraz gmin wchodzących w skład powiatu), administracji specjalnej, w kompetencjach której znajdują się sprawy kontroli stanu środowiska.

Schemat zarządzania ochroną środowiska w gminie przedstawia się następująco:



Rysunek 4. Schemat zarządzania w ochronie środowiska na szczeblu gminnym

6.2. Kompetencje organów gminy w zakresie ochrony środowiska

Ustawy regulujące sprawy związane z ochroną środowiska dają szczegółowe kompetencje organom gminy. Ważniejsze uprawnienia Wójta (Burmistrza, Prezydenta) oraz Rady Gminy przedstawiono poniżej:

Do zadań gminy należy zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty. W szczególności zadania własne obejmują sprawy (art. 7 ustawy o samorządzie gminnym, Dz. U. z 2001 Nr 142, poz. 1591 z późn. zm.):

- 1) ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej,
- 2) gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego,
- 3) wodociągów i zaopatrzenia w wodę, kanalizacji, usuwania i oczyszczania ścieków komunalnych, utrzymania czystości i porządku oraz urządzeń sanitarnych, wysypisk i unieszkodliwiania odpadów komunalnych, zaopatrzenia w energię elektryczną i ciepłą oraz gaz,
- 4) lokalnego transportu zbiorowego,
- 5) ochrony zdrowia,
- 6) pomocy społecznej, w tym ośrodków i zakładów opiekuńczych,
- 7) gminnego budownictwa mieszkaniowego,
- 8) edukacji publicznej,
- 9) kultury, w tym bibliotek gminnych i innych placówek upowszechniania kultury,
- 10) kultury fizycznej i turystyki, w tym terenów rekreacyjnych i urządzeń sportowych,
- 11) targowisk i hal targowych
- 12) zieleni gminnej i zadrzewień,
- 13) cmentarzy gminnych
- 14) porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli oraz ochrony przeciwpożarowej i przeciwpowodziowej,
- 15) utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych,
- 16) polityki prorodzinnej, w tym zapewnienia kobietom w ciąży opieki socjalnej, medycznej i prawnej,
- 17) wspierania i upowszechniania idei samorządowej,
- 18) promocji gminy,
- 19) współpracy ze społecznościami lokalnymi i regionalnymi innych państw.

Do zadań gmin należy także (art. 3 ust. 6a Ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, Dz. U. 2005 Nr 236, poz. 2008 z późn. zm.):

udostępnienie mieszkańcom na stronie internetowej oraz w sposób zwyczajowo przyjęty informacji o znajdujących się na terenie gminy zbierających zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny pochodzący z gospodarstw domowych, o których mowa w ustawie z dnia 29 lipca 2005 r. o zużytym sprzęcie elektrycznym i elektronicznym (Dz. U. Nr 180, poz. 1495), zawierającej:

- a) firmę, oznaczenie siedziby i adres albo imię, nazwisko i adres zbierającego zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny,
- b) adresy punktów zbierania zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego, w tym punktów sprzedaży sprzętu elektrycznego i elektronicznego;

Kompetencje Wójta (Burmistrza, Prezydenta):

Kompetencje wynikające z ustawy z dnia 8 marca 1990 r. Ustawa o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 Nr 142, poz. 1591 z póź. zm.):

- wójt przygotowuje projekty uchwał rady gminy i określa sposób ich realizacji
- wójt opracowuje plan operacyjny ochrony przed powodzią oraz ogłasza i odwołuje pogotowie i alarm przeciwpowodziowy oraz może zarządzać ewakuację z obszarów bezpośrednio zagrożonych

Kompetencje wynikające z ustawy z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz. U. z 2005r. Nr 236, poz. 2008 z póź. zm.):

- Wójt, burmistrz lub prezydent miasta udziela, w drodze decyzji, zezwolenia na prowadzenie przez przedsiębiorców działalności w zakresie:
 - 1) odbierania odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości,
 - 2) opróżniania zbiorników bezodpływowych i transportu nieczystości ciekłych,
 - 3) ochrony przed bezdomnymi zwierzętami,
 - 4) prowadzenia schronisk dla bezdomnych zwierząt, a także grzebowisk i spalarni zwłok zwierzęcych i ich części udziela,
- Wójt, burmistrz lub prezydent miasta jest uprawniony do kontroli działalności gospodarczej przedsiębiorcy w zakresie zgodności wykonywanej działalności z udzielonym zezwoleniem.

Wójt, burmistrz, prezydent miasta wydaje z urzędu decyzję, w której ustala:

- 1) obowiązek uiszczania opłat za odbieranie odpadów komunalnych lub opróżnianie zbiorników bezodpływowych;
- 2) wysokość opłat
- 3) terminy uiszczania opłat, o których mowa w pkt 1;
- 4) sposób i terminy udostępniania urządzeń lub zbiorników w celu ich opróżnienia.

Kompetencje wynikające z ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2008 r. Nr 25, poz. 150 z póź. zm.):

- w celu realizacji polityki ekologicznej państwa sporządza gminne programy ochrony środowiska, uwzględniające:
 - o cele ekologiczne
 - o priorytety ekologiczne
 - o rodzaj i harmonogram działań proekologicznych
 - o środki niezbędne do osiągnięcia celów, w tym mechanizmy prawno-ekonomiczne i środki finansowe
- realizuje uchwalony przez radę gminy program ochrony środowiska
- sporządza co 2 lata raport z programu ochrony środowiska, który przedstawia radzie gminy
- może, w drodze decyzji, nakazać osobie fizycznej, której działalność negatywnie oddziałuje na środowisko, wykonanie w określonym czasie czynności zmierzających do ograniczenia negatywnego oddziaływania na środowisko
- w przypadku zwykłego korzystania ze środowiska przez osoby fizyczne niebędące przedsiębiorcami:
 - o wydaje decyzje w sprawie
 - nałożenia na prowadzącego instalację lub użytkownika urządzenia obowiązków prowadzenia w określonym czasie pomiarów wielkości emisji wykraczających poza

- obowiązki, jeżeli z przeprowadzonej kontroli wynika, że nastąpiło przekroczenie standardów emisyjnych,
- wymagania w zakresie ochrony środowiska dotyczące eksploatacji instalacji, z której emisja nie wymaga pozwolenia, o ile jest to uzasadnione koniecznością ochrony środowiska
 - o przyjmuje wyniki pomiarów, jeżeli pomiary te mają szczególne znaczenie ze względu na potrzebę zapewnienia systematycznej kontroli wielkości emisji lub innych warunków korzystania ze środowiska lub jeżeli z przeprowadzonej kontroli wynika że nastąpiło przekroczenie standardów emisyjnych
 - o przyjmuje zgłoszenia dotyczące instalacji, z której emisja nie wymaga pozwolenia, mogąca negatywnie oddziaływać na środowisko
 - sprawuje kontrolę przestrzegania i stosowania przepisów o ochronie środowiska w zakresie objętym właściwością tych organów
 - występuje do wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska o podjęcie odpowiednich działań będących w jego kompetencji, jeżeli w wyniku kontroli organy te stwierdzą naruszenie przez kontrolowany podmiot przepisów o ochronie środowiska lub występuje uzasadnione podejrzenie, że takie naruszenie mogło nastąpić, przekazując dokumentację sprawy

Kompetencje wynikające z ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz.U. z 2008 r. Nr 199, poz. 1227 z późn. zm.):

- Wójt, burmistrz, prezydent miasta wydaje decyzje o środowiskowych uwarunkowaniach dla przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko (w przypadku przedsięwzięć, o których mowa w/w ustawie).

Kompetencje wynikające z ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2004r. Nr 92, poz. 880 z późn. zm.):

- wydaje zezwolenia na usunięcie drzew lub krzewów, które nie są wpisane do rejestru zabytków
- wymierza administracyjną karę pieniężną za:
 1. zniszczenie terenów zieleni albo drzew lub krzewów spowodowane niewłaściwym wykorzystaniem robót ziemnych lub wykorzystaniem sprzętu mechanicznego albo urządzeń technicznych oraz zastosowaniem środków chemicznych w sposób szkodliwy dla roślinności
 2. usuwanie drzew lub krzewów bez wymaganego zezwolenia
 3. zniszczenie spowodowane niewłaściwą pielęgnacją terenów zieleni, zadrzewień lub krzewóww odniesieniu do nieruchomości niestanowiących własności gminy.

Kompetencje wynikające z ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach (Dz. U. z 2007 r. Nr 39 poz. 251 z późn. zm.):

- sporządza projekt gminnego planu gospodarki odpadami
- przekazuje projekt gminnego planu gospodarki odpadami do zaopiniowania przez zarząd województwa i zarząd powiatu.

- realizuje uchwalony przez radę gminy plan gospodarki odpadami
- opiniuje program gospodarki odpadami niebezpiecznymi
- opiniuje wydawane zezwolenia na prowadzenie działalności w zakresie odzysku lub unieszkodliwiania odpadów
- wydaje decyzje w sprawie usunięcia odpadów z miejsc nieprzeznaczonych do ich składowania lub magazynowania
- nakazuje posiadaczowi odpadów usunięcie odpadów z miejsc nieprzeznaczonych do ich składowania lub magazynowania, wskazując sposób wykonania tej decyzji

Kompetencje wynikające z Ustawy z dnia 18 lipca 2001r. Prawo wodne (Dz. U. 2005 Nr 239, poz.2019 z póź. zm.):

- jeżeli spowodowane przez właściciela gruntu zmiany stanu wody na gruncie szkodliwie wpływają na grunty sąsiednie, wójt, burmistrz lub prezydent miasta może, w drodze decyzji, nakazać właścicielowi gruntu przywrócenie stanu poprzedniego lub wykonanie urządzeń zapobiegających szkodom.

Kompetencje wynikające z Ustawy z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków (Dz. U. z 2006r. Nr 123, poz. 858):

- sprawdza, czy taryfy dostarczania wody i odprowadzania ścieków oraz plan zostały opracowane zgodnie z przepisami ustawy, i weryfikuje koszty, pod względem celowości ich ponoszenia
- ogłasza uchwalone ceny i stawki opłat w miejscowej prasie lub w sposób zwyczajowo przyjęty w terminie 7 dni od dnia podjęcia uchwały

Kompetencje Rady Gminy

Kompetencje wynikające z ustawy z dnia 8 marca 1990 r. Ustawa o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 Nr 142, poz. 1591 z póź. zm.):

- uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego,
- uchwalanie programów gospodarczych,
- ustalanie zakresu działania jednostek pomocniczych, zasad przekazywania im składników mienia do korzystania oraz zasad przekazywania środków budżetowych na realizację zadań przez te jednostki.

Kompetencje wynikające z ustawy z dnia 13 września 1996 r. Ustawa o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz. U. z 2005r. Nr 236, poz. 2008 z póź. zm.):

- Rada gminy, po zasięgnięciu opinii państwowego powiatowego inspektora sanitarnego, uchwała regulamin utrzymania czystości i porządku na terenie gminy, który jest aktem prawa miejscowego
- Rada gminy określa, w drodze uchwały, górne stawki opłat za odbiór odpadów komunalnych i nieczystości ciekłych ponoszonych przez właścicieli nieruchomości, którzy nie zawarli umów na wykonanie w/w usług z uprawnionym podmiotem
- Rada gminy określa, w drodze uchwały, wymagania, jakie powinien spełniać przedsiębiorca ubiegający się o uzyskanie zezwolenia na :
 - ochronę przed bezdomnymi zwierzętami,
 - prowadzenia schronisk dla bezdomnych zwierząt, a także grzebowisk i spalarni zwłok zwierzęcych i ich części
 - odbierania odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości,

- opróżniania zbiorników bezodpływowych i transportu nieczystości ciekłych
- Rada gminy może w drodze uchwały, na podstawie akceptacji mieszkańców wyrażonej w przeprowadzonym uprzednio referendum gminnym, przejąć od właścicieli nieruchomości wszystkie lub wskazane obowiązki, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 1, 3b i 4. w/w ustawy.

Kompetencje wynikające z ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2008 r. Nr 25, poz. 150 z późn. zm):

- uchwała gminny program ochrony środowiska
- może, w drodze uchwały, ustanawiać ograniczenia co do czasu funkcjonowania instalacji lub korzystania z urządzeń, z których emitowany hałas może negatywnie oddziaływać na środowisko.

Kompetencje wynikające z ustawy z dnia 16 kwietnia 2004r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2004r. Nr 92, poz. 880 z późn. zm):

- projekt uchwały sejmiku województwa w sprawie utworzenia, zmiany granic lub likwidacji parku krajobrazowego jest uzgadniany z właściwą miejscowo radą gminy
- rada gminy może wyznaczyć obszar chronionego krajobrazu, likwidacja lub zmiana granic obszaru chronionego krajobrazu następuje na drodze uchwały rady gminy
- rada gminy jest obowiązana zakładać i utrzymywać w należyłym stanie tereny zieleni i zadrzewienia
- teren położony poza obrębem miast i wsi o zwartej zabudowie, pokryty drzewostanem i nieobjęty ochroną na podstawie ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568, z późn. zm.9)), rada gminy może uznać za park gminny, jeżeli stanowi własność gminy, a jeżeli stanowi własność innego podmiotu – za zgodą właściciela
- rada gminy ustanawia pomniki przyrody, stanowiska dokumentacyjnego, użytki ekologiczne lub zespoły przyrodniczo-krajobrazowe.

Kompetencje wynikające z ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach (Dz. U. z 2007 r. Nr 39 poz. 251 z późn. zm.):

- uchwała gminny plan gospodarki odpadami

Kompetencje wynikające z Ustawy z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków (Dz. U. z 2006r. Nr 123, poz. 858):

- po dokonaniu analizy projektów regulaminów dostarczania wody i odprowadzania ścieków, opracowanych przez przedsiębiorstwa wodociągowo - kanalizacyjne, uchwała regulamin dostarczania wody i odprowadzania ścieków
- uchwała wieloletnie plany rozwoju i modernizacji urządzeń wodociągowych i urządzeń kanalizacyjnych
- podejmuje uchwałę o zatwierdzeniu taryf albo o odmowie zatwierdzenia taryf przedstawionych przez przedsiębiorstwo wodociągowo-kanalizacyjne,

- na uzasadniony wniosek przedsiębiorstwa wodociągowo - kanalizacyjnego, rada gminy, w drodze uchwały przedłuża czas obowiązywania dotychczasowych taryf, lecz nie dłużej niż na 1 rok.

Kompetencje wynikające z ustawy z dnia 8 marca 1990 r. Ustawa o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 Nr 142, poz. 1591 z póź. zm.):

- wójt przygotowuje projekty uchwał rady gminy i określa sposób ich realizacji
- wójt opracowuje plan operacyjny ochrony przed powodzią oraz ogłasza i odwołuje pogotowie i alarm przeciwpowodziowy oraz może zarządzać ewakuację z obszarów bezpośrednio zagrożonych

Kompetencje wynikające z ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2008 r. Nr 25, poz. 150 z póź. zm.):

- w celu realizacji polityki ekologicznej państwa sporządza gminne programy ochrony środowiska, uwzględniające:
 - o cele ekologiczne
 - o priorytety ekologiczne
 - o rodzaj i harmonogram działań proekologicznych
 - o środki niezbędne do osiągnięcia celów, w tym mechanizmy prawno-ekonomiczne i środki finansowe
- realizuje uchwalony przez radę gminy program ochrony środowiska
- sporządza co 2 lata raport z programu ochrony środowiska, który przedstawia radzie gminy
- może, w drodze decyzji, nakazać osobie fizycznej, której działalność negatywnie oddziałuje na środowisko, wykonanie w określonym czasie czynności zmierzających do ograniczenia negatywnego oddziaływania na środowisko
- w przypadku zwykłego korzystania ze środowiska przez osoby fizyczne niebędące przedsiębiorcami:
 - o wydaje decyzje w sprawie
 - nałożenia na prowadzącego instalację lub użytkownika urządzenia obowiązków prowadzenia w określonym czasie pomiarów wielkości emisji wykraczających poza obowiązki, jeżeli z przeprowadzonej kontroli wynika, że nastąpiło przekroczenie standardów emisyjnych,
 - wymagania w zakresie ochrony środowiska dotyczące eksploatacji instalacji, z której emisja nie wymaga pozwolenia, o ile jest to uzasadnione koniecznością ochrony środowiska
 - o przyjmuje wyniki pomiarów, jeżeli pomiary te mają szczególne znaczenie ze względu na potrzebę zapewnienia systematycznej kontroli wielkości emisji lub innych warunków korzystania ze środowiska lub jeżeli z przeprowadzonej kontroli wynika że nastąpiło przekroczenie standardów emisyjnych
 - o przyjmuje zgłoszenia dotyczące instalacji, z której emisja nie wymaga pozwolenia, mogąca negatywnie oddziaływać na środowisko
- sprawuje kontrolę przestrzegania i stosowania przepisów o ochronie środowiska w zakresie objętym właściwością tych organów
- występuje do wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska o podjęcie odpowiednich działań będących w jego kompetencji, jeżeli w wyniku kontroli organy te stwierdzą naruszenie przez kontrolowany podmiot przepisów o ochronie środowiska lub

występuje uzasadnione podejrzenie, że takie naruszenie mogło nastąpić, przekazując dokumentację sprawy

- obowiązywania dotychczasowych taryf, lecz nie dłużej niż na 1 rok.

6.3. Instrumenty zarządzania środowiskiem

Zarządzenie środowiskiem opiera się na wykorzystaniu:

- instrumentów prawnych – ustaw i rozporządzeń, dających odpowiednie kompetencje organom administracji rządowej i samorządowej oraz organom administracji specjalnej
- instrumentów finansowych – opłat za gospodarcze korzystanie ze środowiska, administracyjnych kar pieniężnych, funduszy celowych
- instrumentów społecznych – współdziałania i partnerstwa, edukacji ekologicznej, komunikacji społecznej
- instrumentów strukturalnych – strategii i programów wdrożeniowych

7. WDRAŻANIE PROGRAMU

7.1. Środki finansowe na realizację programu

Na wdrażanie programu ochrony środowiska mogą być przeznaczone:

- środki własne,
- kredyty i pożyczki udzielane w bankach komercyjnych,
- kredyty i pożyczki o oprocentowaniu preferencyjnym udzielane przez instytucje wspierające rozwój gmin i powiatów,
- obligacje
- dotacje z funduszy krajowych i zagranicznych

Podstawowymi źródłami środków zewnętrznych, z których mogą korzystać samorządy dla realizacji programów ochrony środowiska to:

- **Budżet Państwa**
- **Fundusze Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (Narodowy, Wojewódzki)**
- **Fundusze UE**
- **Fundacje i fundusze wspierające ochronę środowiska (Fundacja Poszanowania Energii, Narodowa Fundacja Ochrony Środowiska i inne)**

Własne środki samorządu terytorialnego

Własne środki są niezbędne do uzyskania niektórych dotacji. Fundusze samorządu terytorialnego pochodzą ze środków, takich jak: podatki i opłaty lokalne, udziały w podatkach stanowiących dochód budżetu państwa.

Fundusze Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

Fundusze takie wspierają realizację inwestycji ekologicznych. Przeznaczone są także na: edukację ekologiczną, opracowania naukowo-badawcze i ekspertyzy dotyczące zagadnień związanych z ochroną środowiska.

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej finansuje przedsięwzięcia, które są podejmowane w związku z koniecznością wypełnienia zobowiązań Polski wobec Unii Europejskiej. Fundusz stosuje trzy formy dofinansowania: finansowanie pożyczkowe, dotacyjne i kapitałowe.

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej dofinansowuje pożyczki z opcją częściowego umorzenia i dotacje na realizację zadań dotyczących:

- ochrony wód i gospodarki wodnej
- ochrony atmosfery
- ochrony powierzchni ziemi
- przeciwdziałania nadzwyczajnym zagrożeniom środowiska
- edukacji ekologicznej
- ochrony przyrody
- monitoringu środowiska

Wysokość dofinansowania może sięgać nawet 50 %, dotacja może być wyższa w uzasadnionych przypadkach.

Fundusze UE

Fundusze UE pochodzą z budżetu UE i są przeznaczone na pomoc w restrukturyzacji i modernizacji gospodarstw najbiedniejszych państw członkowskich. Zasadą współfinansowania jest to, iż część środków finansowych musi pochodzić z budżetu krajowego.

Źródłami finansowania krajów UE są trzy fundusze:

1. Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
2. Europejski Fundusz Społeczny
3. Fundusz Spójności

Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko

Jest to jeden z najważniejszych źródeł finansowania przedsięwzięć w zakresie ochrony środowiska i kraju. Na ten Program środki unijne będą pochodziły z Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. W zakresie ochrony środowiska finansowanie dotyczyło będzie dużych inwestycji komunalnych, inwestycji proekologicznych w przedsiębiorstwach, projektów ochrony przyrody, bezpieczeństwa ekologicznego i edukacji ekologicznej. Łączna wielkość środków finansowych zaangażowanych w realizację Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2007 - 2013 wyniesie 37,6 mld euro, z czego wkład unijny wynosić będzie 27,9 mld euro, zaś wkład krajowy – 9,7 mld euro.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego 2007- 2013

Program ten wykorzystuje środki z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Stanowi główny instrument realizacji Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego. Jednym z priorytetów określony w Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Mazowieckiego są inwestycje w ochronę środowiska. Dotyczy to działań inwestycyjnych w zakresie wodociągów i kanalizacji, ochrony powietrza oraz gospodarki odpadami.

Europejski Fundusz Rolnego Rozwoju Obszarów Wiejskich

Są to środki na ochronę gruntów rolnych i leśnych na obszarach wiejskich, które mogą być pozyskiwane przez właścicieli gruntów i lasów. Wsparcie finansowe przeznaczone będzie na zadania dotyczące zagospodarowania gruntami i lasami zgodnych z potrzebą zachowania środowiska naturalnego i krajobrazu oraz ochrony i poprawy zasobów naturalnych.

Norweski Mechanizm Finansowy i Mechanizm Finansowy EOG

Finansuje projekty w dotyczące:

- ochrony środowiska, w tym środowiska ludzkiego, poprzez redukcję zanieczyszczeń i promowanie odnawialnych źródeł energii
- promowanie zrównoważonego rozwoju poprzez lepsze wykorzystanie i zarządzanie zasobami

Kredyty preferencyjne

Są udzielane przez Bank Ochrony Środowiska S.A. na inwestycje proekologiczne bez możliwości umorzenia. Kredytobiorca musi posiadać co najmniej 50% własnych środków na sfinansowanie zadania.

Kredyty komercyjne

Nie należy traktować kredytów komercyjnych jako podstawowe źródło finansowania inwestycji. Ze względu na oprocentowanie, powinny stanowić jedynie uzupełnienie środków z pożyczek preferencyjnych.

Własne środki inwestorów prywatnych

Koszty niektórych inwestycji pokrywają z własnych środków podmioty gospodarcze i prywatni inwestorzy. Inwestycje finansowane przez podmioty gospodarcze mogą być dofinansowane z kredytów komercyjnych i funduszy ochrony środowiska.

7.2. Koszty realizacji przedsięwzięć

Kalkulacja szacunkowych kosztów realizacji programów została przeprowadzona w oparciu o plany inwestycyjne Samorządu Gminy oraz koszty porównywalnych inwestycji i działań realizowanych przez takie jednostki.

Tabela 35. Zestawienie kosztów szacunkowych realizacji Programu

Szacunkowe koszty realizacji zadań w latach 2010 - 2013:

Lp.	Opis przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna	Prognozowane nakłady w tys. zł					Potencjalne źródła finansowania
			2010	2011	2012	2013	Ogółem 2010 - 2013	
Przedsięwzięcia pozainwestycyjne								
1.	Opracowanie aktualizacji Programu ochrony środowiska	Gmina	2,3				2,3	Budżet gminy
2.	Monitoring programu ochrony środowiska	Gmina	-	-	2	-	2	Budżet gminy

Lp.	Opis przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna	Prognozowane nakłady w tys. zł					Potencjalne źródła finansowania
			2010	2011	2012	2013	Ogółem 2010 – 2013	
Przedsięwzięcia inwestycyjne								
1.	Budowa/modernizacja dróg gminnych	Gmina	90 800	-	-	-	90 800	Budżet gminy i kredyty i pożyczki

Lp.	Opis przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna	Prognozowane nakłady w tys. zł					Potencjalne źródła finansowania
			2010	2011	2012	2013	Ogółem 2010 - 2013	
Przedsięwzięcia inwestycyjne								
1.	Rozwój gazyfikacji gminy	Zakład gazowniczy, Gmina	-	-	-	-	-	Budżet gminy, właściciele

Lp.	Opis przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna	Prognozowane nakłady w tys. zł					Potencjalne źródła finansowania
			2010	2011	2012	2013	Ogółem 2010 - 2013	
Przedsięwzięcia inwestycyjne								
1.	Budowa kanalizacji sanitarnej i oczyszczalni przydomowych	Gmina	2 200	2 500	1 000	1 000	6 700	Budżet gminy, właściciele kredyty i pożyczki

Lp.	Opis przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna	Prognozowane nakłady w tys. zł					Potencjalne źródła finansowania
			2010	2011	2012	2013	Ogółem 2010 - 2013	
Przedsięwzięcia pozainwestycyjne								
1.	Opracowanie programu popularyzacji budowy nowoczesnych ekologicznych kotłowni	RZE Gmina	-	3	-	-	3	Budżet gminy
2.	Plan zagospodarowania w energię elektryczną	Gmina	-	3	-	-	3	Budżet gminy

Lp.	Opis przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna	Prognozowane nakłady w tys. zł					Potencjalne źródła finansowania
			2010	2011	2012	2013	Ogółem 2010 – 2013	
Przedsięwzięcia pozainwestycyjne								
1.	Realizacja planu gospodarki odpadami	Gmina	122,90	124,90	122,90	28,25	398,95	Budżet gminy
2.	Realizacja programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest	Gmina	30	30	30	30	120	Budżet powiatu i gminy
Przedsięwzięcia inwestycyjne								
3.	Utworzenie Punktu Dobrowolnego Gromadzenia odpadów	Gmina	75	75	75	-	225	Budżet gminy i kredyty i pożyczki

Lp.	Opis przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna	Prognozowane nakłady w tys. zł					Potencjalne źródła finansowania
			2010	2011	2012	2013	Ogółem 2010 - 2013	
Przedsięwzięcia pozainwestycyjne								
1.	Opracowanie programu przyjaznych dla środowiska technologii produkcji i ekologicznych źródeł energii ,w tym alternatywnych źródeł energii i biopaliw	Gmina	-	2	-	-	2	Budżet gminy

Lp.	Opis przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna	Prognozowane nakłady w tys. Zł					Potencjalne źródła finansowania
			2010	2011	2012	2013	Ogółem 2010 – 2013	
Przedsięwzięcia pozainwestycyjne								

1.	Promocja przyjaznych dla środowiska technologii produkcji i ekologicznych źródeł energii ,w tym alternatywnych źródeł energii i biopaliw.	Gmina	1	1	1	1	4	Budżet gminy
----	---	-------	---	---	---	---	---	--------------

Lp.	Opis przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna	Prognozowane nakłady w tys. zł					Potencjalne źródła finansowania
			2010	2011	2012	2013	Ogółem 2010 – 2013	
Przedsięwzięcia pozainwestycyjne								
1.	Opracowanie gminnego programu restrukturyzacji produkcji rolnej	Gmina	3		-	-	3	Budżet gminy
2.	Opracowanie gminnego programu rozwoju rolnictwa w gminie	Gmina	-	3	-	-	3	Budżet gminy
3.	Opracowanie programu wspierania rozwoju przetwórstwa w gminie	Gmina	-	-	3	-	3	Budżet gminy

Lp.	Opis przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna	Prognozowane nakłady w tys. zł					Potencjalne źródła finansowania
			2010	2011	2012	2013	Ogółem 2010 - 2013	
Przedsięwzięcia pozainwestycyjne								
1.	Opracowanie raportu o stanie bazy turystyczno-rekreacyjnej na terenie gminy	Gmina	3	-	-	-	3	Budżet gminy
2.	Opracowanie gminnego programu wspierania obszarów atrakcyjnych turystycznie	Gmina	-	-	3	-	3	Budżet gminy
3.	Opracowanie gminnego programu modernizacji gospodarstw dla potrzeb agroturystyki	Gmina	-	3	-	-	3	Budżet gminy
4.	Opracowanie programu promowania produkcji ekologicznej	Gmina	3	-	-	-	3	Budżet gminy

Lp.	Opis przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna	Prognozowane nakłady w tys. zł					Potencjalne źródła finansowania
			2010	2011	2012	2013	Ogółem 2010 - 2013	
Przedsięwzięcia pozainwestycyjne								
1.	Edukacja ekologiczna realizowana w przedszkolach i szkołach (programy ekologiczne, konkursy, olimpiady)	Gmina	1	-	1	-	2	Budżet gminy
2.	Edukacja ekologiczna społeczeństwa realizowana poprzez: kampanie informacyjno-edukacyjne, imprezy o tematyce ekologicznej, festyny, konferencje, zajęcia pozalekcyjne dla społeczeństwa	Gmina	-	1	-	1	2	Budżet gminy
3	Szkolenia i kursy z zakresu rolnictwa ekologicznego	Gmina	1	-	1	-	2	Budżet gminy

Łącznie	93242,2	2745,9	1238,9	1060,25	98287,25
----------------	---------	--------	--------	---------	----------

Szacunkowe koszty realizacji zadań w latach 2014 - 2017:

Cele operacyjne i zadania	Szacunkowe koszty realizacji [tys. zł.]
	2014 - 2017
Rozbudowa kanalizacji sanitarnej z oczyszczalnią przydomowymi - kontynuacja	-
Modernizacja źródeł ciepła	bd
Rozwój gazyfikacji	-
Budowa/modernizacja dróg	-
Modernizacja ujęć wody	-
Realizacja programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest	120
Rozbudowa sieci gazociągowych	-
Realizacja planu gospodarki odpadami	113
Popularyzacja alternatywnych źródeł energii	4
Wspieranie rozwoju przetwórstwa w gminie	-
Plan remontów inwestycyjnych	3
Edukacja ekologiczna i propagacja działalności proekologicznej	-
Rozwój nowoczesnego rolnictwa	-
Kampania informacyjno – edukacyjna dotycząca prawidłowej gospodarki odpadami	3
Zalesienia i ochrona terenów leśnych	-
Razem	243

Źródłami finansowania poszczególnych programów będą głównie:

- Środki własne z budżetu gminy na dany rok,
- Pomoc z budżetu państwa,
- Fundusze Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- Fundusze UE,
- Fundacje i fundusze wspierające ochronę środowiska.

8. MONITORING

Osiągnięcie celów, wyznaczonych w *Programie Ochrony Środowiska* wymaga prowadzenia bieżącego monitoringu przebiegu realizacji programu. Stały monitoring umożliwia ocenę skuteczności podejmowanych działań oraz wprowadzanie – w razie wystąpienia takiej konieczności – odpowiednich korekt.

Tabela 36. Harmonogram działań monitorujących Program

Działanie	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Monitoring stanu środowiska	x	x	x	x	x	x	x	x
Raporty z realizacji programu			X		X		X	
Aktualizacja programu			X				X	

Z wykonania programu organ wykonawczy Gminy sporządza co 2 lata raport, który przedstawia się Radzie Gminy.

Dla oceny realizacji programu konieczne jest ustalenie systemu wskaźników, określających skuteczność poszczególnych działań. Wskaźniki te można podzielić na grupy:

- wskaźniki ekologiczne – pozwolą określić efekt ekologiczny podejmowanych działań (jakość wód powierzchniowych i podziemnych, wskaźniki zanieczyszczenia powietrza, długość sieci infrastruktury, wskaźniki lesistości, ilość odpadów wytwarzanych przez 1 mieszkańca, stopień odzysku surowców wtórnych itp.)
- wskaźniki ekonomiczne – koszt jednostkowy osiągnięcia określonego efektu ekologicznego,
- wskaźniki społeczne – zaangażowanie mieszkańców w działania związane z ochroną środowiska, udział w realizacji sieci infrastruktury technicznej, skuteczność selektywnej zbiórki odpadów itp.

Ocena skuteczności wdrażania programu będzie prowadzona m.in. przez porównanie wskaźników charakteryzujących stan środowiska oraz stan infrastruktury technicznej, wpływającej na stan środowiska:

- jakość wód powierzchniowych (klasy czystości)
 - jakość wód podziemnych
 - stężenie zanieczyszczeń gazowych i pyłowych
 - wskaźnik lesistości
 - powierzchnia terenów objętych ochroną prawną
 - udział komunalnych ścieków nieoczyszczonych
 - ilość odpadów komunalnych wytworzonych przez 1 mieszkańca
 - udział odpadów posegregowanych w ogólnej ilości odpadów
 - nakłady inwestycyjne na ochronę środowiska
- oraz wskaźniki społeczne:
- udział społeczeństwa w realizacji działań z zakresu ochrony środowiska
 - uspołecznienie procesów decyzyjnych
 - lokalne inicjatywy proekologiczne
 - ilość działań prawnych związanych z zanieczyszczeniem środowiska

Informacje niezbędne do analizy stanu środowiska i monitoringu realizacji programu powinny być na bieżąco gromadzone i przetwarzane przez właściwą komórkę organizacyjną Urzędu Gminy.

Przykładowe wskaźniki:

<i>Wskaźnik</i>	<i>Jednostka</i>	<i>Wartość</i>
Długość dróg powiatowych o nawierzchni ulepszonej	km	
Długość dróg powiatowych o nawierzchni nieulepszonej	km	
Długość dróg gminnych o nawierzchni ulepszonej	km	
Długość dróg gminnych o nawierzchni nieulepszonej	km	
Długość sieci wodociągowej	km	
Liczba przyłączy do sieci wodociągowej	szt.	
Ilość stacji uzdatniania wody pitnej	szt.	
Ilość studni głębinowych	szt.	
Długość sieci kanalizacyjnej	km	
Ilość oczyszczalni ścieków	szt.	
Ilość przydomowych oczyszczalni ścieków	szt.	
Ilość przyzakładowych oczyszczalni ścieków	szt.	
Długość sieci gazociągowej	km	
Ilości odpadów pochodzących z selektywnej zbiórki	Mg	
Udział odpadów zbieranych selektywnie w strumieniu zbieranych odpadów komunalnych	%	
Udział odpadów komunalnych deponowanych na składowiskach	%	
Ilość masztów telefonii komórkowej	szt.	
Powierzchnia zalesionych gruntów	ha	
Ilość zbiorników retencyjnych	szt.	
Ilość pomników przyrody	szt.	

9. SPIS MATERIAŁÓW ŹRÓDŁOWYCH

- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 roku Prawo ochrony środowiska (tekst jedno. Dz.U. 2008 roku, Nr 25, poz. 150 z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz. U. 1995 Nr 16 poz. 78 z późn. zm),
- Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2004r. Nr 92, poz. 880 z późn. zm)
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 5 września 2007 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 (Dz. U. z 2007 Nr 179 poz.1275)
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 27 października 2008 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 Dz. U. z 2007 Nr 198 poz.1226)
- Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2020 – Sejmik Województwa Mazowieckiego – Warszawa 2006.
- Program ochrony środowiska województwa mazowieckiego. Warszawa 2007 r.
- Program zwiększania lesistości dla województwa Mazowieckiego do roku 2020. Warszawa. 2007.
- Natura 2000 – Europejska sieć ekologiczna, Ministerstwo Środowiska, Warszawa 2002.
- Stan środowiska w województwie mazowieckim w 2006 roku. Warszawa. 2007.
- Stan środowiska w województwie mazowieckim w 2007 roku. Raport WIOŚ. Warszawa 2008
- Stan środowiska w województwie mazowieckim w 2008 roku. Warszawa. 2009.
- Roczna ocena jakości powietrza w województwie mazowieckim. Raport za 2008 – WIOŚ. Warszawa. 2009
- Wytyczne sporządzania programów ochrony środowiska na szczeblu regionalnym i lokalnym. Ministerstwo Środowiska. 2002. Warszawa.
- Plan rozwoju lokalnego powiatu radomskiego na lata 2007 - 2013 . 2007. Radom.
- Strategia zrównoważonego rozwoju powiatu radomskiego do 2020 roku. 2008. Radom
- Strategia Rozwoju Gminy Gózd. 2008. Gózd
- Program Ochrony Środowiska Powiatu Radomskiego. 2003. Radom.
- Program Ochrony Środowiska dla gminy Gózd. 2004.
- Główny Urząd Statystyczny <http://www.stat.gov.pl/urzedz/warsz/index.htm>
- Rocznik Statystyczny Województwa Mazowieckiego 2008. Warszawa.
- Rocznik Statystyczny Województwa Mazowieckiego 2009. Warszawa
- Kondracki J. 1978. Geografia fizyczna Polski. Wyd. PWN. Warszawa.
- Kleczkowski AS. 1990. Mapy obszarów Głównych Zbiorników Wód. Podziemnych – GZWP w Polsce wymagających szczególnej ochrony. Wyd. AGH. Kraków.
- Trampler T i in. 1990. Regionalizacja przyrodniczo – leśna na podstawie ekofizjograficznych uwarunkowań. PWR i L. Warszawa.
- Radomski Cz. 1977. Agrometeorologia. PWN. Warszawa.
- Informacje pozyskane ze stron internetowych oraz przekazane przez Urząd Gminy

10.SPIS TABEL

Tabela 1. Wykaz miejscowości sołeckich na terenie gminy Gózd wraz z liczbą mieszkańców w 2009 roku	9
Tabela 2. Struktura wybranych rodzajów działalności gospodarczej na terenie gminy Gózd w 2008 roku	10
Tabela 3. Struktura obszarowa gospodarstw rolnych na terenie gminy Gózd	11
Tabela 4. GZWP Niecka Radomska nr 405 w jednostkach i piętrach hydrogeologicznych	13
Tabela 5. Liczba mieszkańców gminy Gózd w latach 2005 – 2009	13
Tabela 6. Przyrost naturalny w gminie Gózd w latach 2005 – 2009	14
Tabela 7. Liczba i powierzchnia użytkowa mieszkań w gminie Gózd w latach 2005 – 2008	14
Tabela 8. Zestawienie zasobów mieszkaniowych na wybranym terenie Województwa Mazowieckiego wg. danych wskaźnikowych z 2007 roku	14
Tabela 9. Wykaz miejscowości obsługiwanych przez ujęcia wody na terenie gminy Gózd	15
Tabela 10. Zużycie wody na terenie gminy Gózd w latach 2005 – 2009	15
Tabela 11. Zestawienie danych o ściekach odprowadzanych na oczyszczalnię w Goździe i Klwatce Królewskiej w 2009 roku	16
Tabela 12. Wykaz dróg gminnych na terenie gminy Gózd	17
Tabela 13. Struktura dochodów budżetu Gminy Gózd w latach 2005 – 2009	19
Tabela 14. Wykonanie budżetu wydatków Gminy Gózd w latach 2005 – 2009	20
Tabela 15. Nakłady na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska w latach 2005 – 2009 w gminie Gózd (według najważniejszych inwestycji)	20
Tabela 16. Klasyfikacja strefy radomsko – zwoleńskiej według parametrów, z uwzględnieniem kryteriów ustanowionych w celu ochrony zdrowia	22
Tabela 17. Klasyfikacja strefy radomsko – zwoleńskiej według parametrów, z uwzględnieniem kryteriów ustanowionych w celu ochrony zdrowia dla substancji zawartych w pyłe PM 10	23
Tabela 18. Klasyfikacja strefy radomsko – zwoleńskiej według parametrów, z uwzględnieniem kryteriów ustanowionych dla ochrony roślin	
Tabela 19. Wykaz obiektów mogących pogorszyć stan środowiska na terenie gminy Gózd	23
Tabela 20. Stopień zgazyfikowania powiatu radomskiego oraz gminy Gózd w 2008 roku	24
Tabela 21. Zestawienie porównawcze danych dot. ilości zużytego gazu do sieci gazowej i jej długości na terenie powiatu radomskiego oraz gminy Gózd w 2008 roku	24
Tabela 22. Zużycie gazu na terenie powiatu radomskiego oraz gminy Gózd w 2008 roku w przeliczeniu na 1 – mieszkańca i korzystającego / odbiorcę	24
Tabela 23. Eksploatacja ujęć wody na terenie gminy Gózd w 2009 roku	27
Tabela 24. Stopień zwodociągowania powiatu radomskiego i gminy Gózd w 2007 roku	28
Tabela 25. Zestawienie porównawcze danych dot. ilości pobranej wody z instalacji wodociągowej i jej długości na terenie powiatu radomskiego oraz gminy Gózd w 2008 roku	28
Tabela 26. Zużycie wody na terenie powiatu radomskiego oraz gminy Gózd w 2008 roku w przeliczeniu na 1 – mieszkańca i korzystającego / odbiorcę	28
Tabela 27. Stopień skanalizowania powiatu radomskiego oraz gminy Gózd w 2008 roku	29
Tabela 28. Zestawienie porównawcze danych dot. ilości ścieków odprowadzonych do kanalizacji sanitarnej i jej długości na terenie powiatu radomskiego oraz gminy Gózd	

w 2008 roku	29
Tabela 29. Zestawienie ilości zebranych odpadów komunalnych w sposób nieselektywny na terenie gminy Gózd w latach 2005 – 2009	31
Tabela 30. Użytkowanie gruntów na terenie gminy Gózd	32
Tabela 31. Udział gleb ornych na terenie gminy Gózd według klas bonitacyjnych	33
Tabela 32. Mocne i słabe strony sfery ekologicznej gminy Gózd	42
Tabela 33. Cele, programy i zadania Programu ochrony środowiska dla gminy Gózd	43
Tabela 34. Zestawienie zadań priorytetowych dla Gminy Gózd na lata 2010 – 2013 i lata 2014 – 2017 w układzie działań	50
Tabela 35. Zestawienie kosztów szacunkowych realizacji Programu	66
Tabela 36. Harmonogram działań monitorujących Program	70

11.SPIS RYSUNKÓW

Rysunek 1. Granice administracyjne gminy Gózd	9
Rysunek 2. Położenie GZWP Niecka Radomska nr 405 na terenie gminy Gózd	13
Rysunek 3. Wydatki Gminy Gózd w latach 2005 – 2009	20
Rysunek 4. Schemat zarządzania w ochronie środowiska na szczeblu gminnym	56